

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK
SOCIALVÅRD

SAMHÄLLETS BARNAVÅRD
ÅR 1954

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1956

INLEDNING

TILL

Samhällets barnavård / Kungl. Socialstyrelsen = [Public child welfare] / [Social Welfare Board]. – Stockholm, 1934-1962. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1928-1960.

År 1931, år 1934 utgiven av Statistiska centralbyrån.

1931-1949 med innehållsförteckning och sammanfattning på franska. 1950-1960 med innehållsförteckning och sammanfattning på engelska.

1937-1949 med parallelltitel på franska: Protection de l'enfance. 1951-1960 med parallelltitel på engelska: Public child welfare.

Efterföljare:

Socialhjälpen / Kungl. Socialstyrelsen = [Social assistance] / [Social Welfare Board]. – Stockholm, 1959-1962. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1957-1960

Socialvården / Statistiska centralbyrån = Social welfare statistics / National Central Bureau of Statistics. – Stockholm, 1963-1983. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1961-1981

Samhällets barnavård år 1954.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån 2012.

urn:nbn:se:scb-sambar-1954

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK
SOCIALVÅRD

SAMHÄLLETS BARNAVÅRD
ÅR 1954

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1956

OFFICIAL STATISTICS OF SWEDEN
SOCIAL WELFARE

PUBLIC CHILD WELFARE

1954

SOCIAL WELFARE BOARD

STOCKHOLM 1956

KUNGL. BOKTRYCKERIET P. A. NORSTEDT & SÖNER

FÖRORD

Socialstyrelsen framlägger härmed berättelse angående samhällets barnavård år 1954. Berättelsen har i år kompletterats med en redogörelse för koloniverksamheten.

Inom styrelsen har ledningen av hithörande arbeten handhafts av förste aktuarien *Gustaf Holmstedt*, under vilkens överinseende berättelsen utarbetats av amanuensen Jonas Elmdahl.

Stockholm i juni 1956.

ERNST BEXELIUS

ERLAND v. HOFSTEN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Sammanfattning på engelska	6
I. Barnavårdsnämndernas verksamhet enligt barnavårdslagen	9
Primärmaterialet	9
Barnavårdsnämnderna och den rättsliga grunden för deras ingripande.	9
Förebyggande åtgärder	9
Skyddsuppfostran	12
Samhällsvård	18
Vårdkostnader för omhändertagna barn	23
Fosterbarn	24
Historisk återblick	27
II. Barnavårdsmannaskap och bidragsförskött	29
III. Barnhemmen och barnkolonierna år 1954	32
IV. Ungdomsvårdsskolorna år 1954	41

CONTENTS

	Page
Summary in English	6
I. The activity of the child welfare committees according to the Child Welfare Law	9
Primary material	9
The child welfare committees and the Child Welfare Law	9
Preventive measures	9
Reform training	12
Public assistance	18
Expenses of children taken care of ..	23
Foster children	24
Historical review	27
II. Child welfare guardians and maintenance advances	29
III. Children's homes and children's summer camps in 1954	32
IV. Juvenile institutions in 1954	41

Summary

Laws on Public Child Welfare

On public child welfare there are regulations in several laws, the most important of which is the Child Welfare Law of 1924 (amended in 1934, 1936 and 1945). According to this Law every municipality must have a child welfare committee, which in special cases can interfere and provide protection, care or education for children and young people either through preventive measures or by taking charge of them for protective education or public care. The child welfare committee also supervises the foster care.

According to laws other than the Child Welfare Law it is the duty of the child welfare committee among other things to appoint child welfare guardians and to treat cases concerning the advancing of allowances for children, the so called maintenance advances.

The *preventive measures* can for children under 18 years consist of a warning to the parents, a warning to the child, prescription to utilize a suitable institution designed to supplement home training (e. g. day nurseries, vocational welfare schools, kindergartens) or to provide the child with a suitable occupation prescribed by the child welfare committee. Persons aged 18—21 may be kept by the committee to living an orderly life, or measures may be taken to provide work, when required. Protective education may be taken to when the circumstances are such that an interference ought to be done even against the consent of the parents. Hereto belong all cases of delinquency or children in danger of becoming delinquent, but also cases of mistreatment and serious neglect or some other danger to life or health. Before taking charge of a person for protective education, preventive measures should have been taken, so that no one should be separated from his home until it has proved impossible to obtain correction any other way. A child improperly cared for or in need of special care may be taken charge of for *public care*, provided that an allowance alone is not sufficient. However, this action always requires the consent of the parents. By *foster child* is meant every child less than 16 years of age who is reared in another private home than that of his parents or with a specially appointed guardian. Children taken charge of for protective education or public care, who

have been boarded out in private homes within the district of the responsible child welfare committee are expected from the supervision of foster children done by these committees.

Preventive Measures

In the course of 1954 the child welfare boards resolved upon taking preventive measures in 8 420 cases. This corresponds, on an average, to 3.9 of every 1 000 children of ages up to 21 years. The cities of Malmö and Stockholm account for the highest frequency with respectively 9.7 and 9.2 resolutions per 1 000 children, while the corresponding figure in Gothenburg was 2.5 per 1 000 children.

Of these children nearly 80 % were boys. The most common action taken, either separately or in combination with other measures, was a Probation Order, which was applied to 84 % of the girls and 55 % of the boys. In the main cities practically all the children were placed under probation, whereas this was less common in the rural districts. About 20 % of the children came from homes without either one of the parents or both parents.

Approximately 20 % of the children who were subjected to preventive measures had not yet reached their 10th year, while nearly 65 % had passed their thirteenth year.

Protective education and training

During the whole of or only a part of the year 1954 6 600 children were taken in charge for protective education and training. On an average, this corresponds to 3.5 out of 1 000 children below the age of 18. The highest frequency is recorded for Malmö with 7.1 per 1 000 children as against 6.2 for Gothenburg and 4.5 for Stockholm.

In respect of 966 children the order to take them in hand had been made in 1954. Of these, 34 % came from incomplete homes. The proportion is particularly high in Gothenburg with over 40 %. About 20 % of the children had not yet reached the age of 7, while over 60 % had passed their thirteenth year.

Approximately 60 % of the children who had been taken in hand for protective education and training during the year were cared for in private homes, 15 % in children's homes,

25 % in an approved school, while 13 % received care in some other institution, e. g. a hospital, a mental institution etc. During the first year of treatment the proportion in children's homes is considerably larger, especially in the major cities. Of the children taken in hand there in 1954 about 40 % were cared for in children's homes.

Public child welfare

In 1954 26 100 children received public care, corresponding to about 15 per 1 000 children who had not reached the age of 16. The proportion is highest in Gothenburg with 36 per 1 000 children, while in Stockholm and Malmö the corresponding figures are 33 and 23 per 1 000 children respectively. Nearly 90 % of the children had been taken in hand owing to want and distress in their own homes.

About 70 % of the children the care of whom had been ordered during 1954 were of primary school age and about 40 % came from incomplete homes. The majority of the children, 68 %, went to children's homes, while 29 % received care in private homes and 9 % in some other institution.

The provision of public care is of short duration, especially in the major cities. In Stockholm, Gothenburg and Malmö about 75 % of the children who were looked after in 1954 were discharged already in the same year, while the corresponding proportion in the rural districts was about 40 %.

The costs incurred in caring for the children

The costs of providing care amounted during the year to about 19.6 million kronor. Of this sum, 18.2 mill. kr. consisted of charges for child care in private homes or other institutions, while 1.4 mill. kr. covered expenditure on equipment, travelling expenses etc.

The supervision of foster children

The number of foster children, i. e. children brought up in homes other than their parents' home, amounted during 1954 to 39 200. Of these, about 7 900 were taken charge of and placed in private homes in the municipal district in which the child welfare board had ordered action to be taken, and 2 600 children were taken in hand by the child welfare board

in Stockholm and placed outside the city. All these children are exempted from the local arrangements for supervising foster children. There thus remain 28 650 children who are foster children in the true sense of the term. Half of these were boys and over half were born out of wedlock. Approximately 35 % of the children had not yet reached the age of 7. This proportion is, however, nearly twice as large among the approximately 5 800 children who became fosterchildren during the year 1954.

Child Welfare Guardians and Maintenance Advances

A child welfare guardian is appointed for all children, born by unmarried mothers and in special cases for children born within a marriage. At the end of 1954 child welfare guardians were appointed for 29 900 children born within marriage, and for 87 300 children, born out of wedlock.

At the end of 1954 there were altogether 1 916 child welfare guardians 1 213 of which were men and 703 women. In the country the female guardians were relatively few (28 %), whereas they were in majority in the towns (78 %).

If the father of an illegitimate child or a divorced father fails to pay the maintenance he has been sentenced to or has agreed upon, the child welfare committee grants maintenance advances, in 1954 at the maximum rate of 600 Sw. cr., per year and child. In 1954 there were 48 180 children with maintenance advances, which is 10 % more than in 1953. The sum granted had increased from 14.7 mill. cr. in 1953 to 20.9 mill. cr. in 1954. Fathers with maintenance obligations repaid 9.2 mill. cr. in 1954.

Children's Homes and Juvenile Institutions.

There is a special plan for the regulation of the child welfare for each province. At the end of 1954 there were 218 children's homes, with altogether 4 821 places, in the whole country. Of the 218 children's homes 36 were *infants' homes* for care of babies, who are not accompanied by their mothers. 25 were *maternal homes* for the care of infants with mothers and 9 a combination between these. 97 were *provisional homes* for the temporary care, training and observation of children one year old or more and

51 *permanent homes* for the care and training of children aged one year or more for a longer period of time.

Juvenile delinquents who have been taken charge of for protective education and whom it has not been thought advisable to board out in foster homes or childrens' institutions, are

usually taken to some juvenile institution. At the end of 1954 there were 22 juvenile institutions with altogether 806 places. At the same time the juvenile institutions had 1 404 pupils, 93 of which were boarded out and 725 discharged on probation. The other 586 stayed in the schools.

I. Barnavårdsnämndernas verksamhet enligt barnavårdslagen

Primärmaterialet

Barnavårdsstatistikens primärmaterial utgörs av uppgifter, som barnavårdsnämnderna varje år lämnar till socialstyrelsen. De flesta uppgifterna hämtas från nämndernas förteckningar över barn, som varit föremål för ingripande i en eller annan form enligt barnavårdslagen. Dessutom förekommer uppgifter, som avser barnavårdsmannaskap, bidragsförskott m. m. Den blankett, som användes år 1954, hade samma utseende som 1953 års blankett.

Barnavårdsnämnderna och den rättsliga grunden för deras ingripande

Enligt barnavårdslagen av år 1924 (med därefter införda ändringar), som reglerar barnavårdsnämndernas verksamhet, skall en barnavårdsnämnd finnas i varje kommun. (Antalet var 1 037 år 1954). Den väljs av kommunen men om dess sammansättning och minimiantal ledamöter bestämmes i § 3. Sålunda skall nämnden bestå av a) en ledamot av fattigvårdsstyrelsen, b) en i kommunen anställd präst, c) en vid kommunens folkskola anställd lärare eller lärarinna samt d) tjänsteläkare om sådan finns. Härtill kommer minst två andra personer. Minst en av ledamöterna skall vara kvinna.

Enligt barnavårdslagen § 2 har barnavårdsnämnderna »att med uppmärksamhet följa de inom kommunen rådande förhållandena i avseende å barns

och ungdoms vård och uppfostran» samt skall enligt § 22 vidta åtgärder beträffande

a) barn under 16 år, som i föräldrahemmet misshandlas eller vanvårdas eller på annat sätt utsättes för fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa;

b) barn under 16 år, som genom föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bli vanartat;

c) barn under 18 år, som är så vanartat att särskilda uppfostringsåtgärder krävs samt

d) ungdomar mellan 18 och 21 år, som för ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visar svår oart.

Dessutom skall barn som befinns vara nödställda, sjuka och värlösa omhändertas för samhällsvård enligt § 29.

Förebyggande åtgärder

I de fall då nämnd anser rättelse möjlig utan att barn, som åsyftas i § 22, behöver skiljas från hemmet, kan den besluta om förebyggande åtgärder enligt § 23. I annat fall omhändertas barnet för skyddsuppfostran, varom mera i ett senare avsnitt. Med förebyggande åtgärder förstås, att föräldrarna till barn enligt a—c förmanas att bättre ta hand om sina barn eller att barnet varnas. Nämnden kan också föreskriva, att barnet skall tillbringa viss tid i barnträdgård, daghem eller liknande institution eller hålla sig till viss av nämnden be-

Tab. A. Barn som varit föremål för förebyggande åtgärder, länsvis

Län	Antal	Per 1 000 av befolkn. —21 år	Pojkar	därav, i %, med över- vakning	Flickor	därav, i %, med över- vakning
Stockholms stad	1 754	9,2	1 087	100,0	667	100,0
Stockholms län	567	5,1	488	55,1	79	81,0
Uppsala »	270	5,8	230	50,0	40	85,0
Södermanlands »	187	2,8	155	57,4	32	81,3
Östergötlands »	406	3,8	332	63,3	74	90,5
Jönköpings »	191	2,3	157	49,0	34	67,6
Kronobergs »	51	1,1	42	33,3	9	33,3
Kalmar »	156	2,1	124	50,8	32	62,5
Gotlands »	66	3,3	49	42,9	17	70,6
Blekinge »	194	4,0	172	35,5	22	54,5
Kristianstads »	202	2,4	158	17,1	44	31,8
Malmöhus »	895	5,2	680	48,8	215	79,1
därav Malmö	526	9,7	389	50,0	137	85,4
Hallands »	100	2,0	82	24,4	18	61,1
Göteb. o. Bohus »	448	2,8	333	60,4	115	93,9
därav Göteborg »	251	2,5	165	96,3	86	100,0
Älvsborgs »	410	3,8	335	31,9	75	82,7
Skaraborgs »	195	2,6	158	48,7	37	70,3
Värmlands »	249	3,0	213	29,1	36	61,1
Örebro »	383	5,4	342	57,9	41	65,9
Västmanlands »	342	5,4	298	39,9	44	63,6
Kopparbergs »	211	2,5	162	53,1	49	73,5
Gävleborgs »	252	2,9	203	27,6	49	63,3
Västernorrlands »	322	3,5	253	50,6	69	78,3
Jämtlands »	59	1,2	47	44,7	12	91,7
Västerbottens »	239	2,8	186	48,4	53	81,1
Norrbottens »	271	2,8	241	29,0	30	66,7
Summa	8 420	3,9	6 527	55,2	1 893	84,0

stämnd sysselsättning. Ungdomar enligt d) ovan, erhåller varning, och om de saknar arbete skall nämnden genom arbetsförmedlings försorg söka skaffa lämpligt sådant. Kombination mellan de ovan nämnda åtgärderna är vanlig, liksom också övervakning, som kan ske såväl separat som i förening med de övriga åtgärderna.

Verksamhetens omfattning. Som framgår av tab. A fann barnavårdsnämnderna anledning att besluta om förebyggande åtgärder i 8 420 fall under år 1954 mot 7 460 år 1953. Av dem som varit föremål för dylik åtgärd var närmare 78 % pojkar. Andelen pojkar är lägst i Stockholm och Göteborg med 62 resp. 66 % och högst i Blekinge, Örebro och Norrbottens län med 89 % i vardera länet. Även i Stockholms, Uppsala, Västmanlands och

Värmlands län är andelen hög och överstiger 85 %.

Antalet barn som varit föremål för förebyggande åtgärder per 1 000 barn under 21 år enligt 1950 års folkräkning varierar avsevärt. I genomsnitt omfattar den förebyggande verksamheten 3,9 av 1 000 barn i dessa åldrar. Höga frekvenser redovisas i Malmö och Stockholm med 9,7 resp. 9,2 beslut per 1 000 barn samt i Uppsala län (5,8) och i Örebro och Västmanlands län (5,4). Låga frekvenser redovisas däremot i Göteborgs stad (2,5), i Jönköpings (2,3), Kalmar (2,1), Hallands (2,0) och Kronobergs län (1,1) samt i Jämtlands län (1,2).

Åldersfördelning m. m. Av tab. B framgår att 20 % av dem, som varit föremål för förebyggande åtgärder, ännu ej fyllt 10 år och att huvudparten av barnen är

Tab. B. Barn som varit föremål för förebyggande åtgärder fördelade efter område och ålder

	Antal	därav, i	%, med	nedanstående ålder, år			
		—7	7—10	10—13	13—16	16—18	18—
Stockholm	1 754	24,6	16,7	16,0	17,4	15,3	9,9
Göteborg	251	12,7	7,6	12,4	21,5	30,2	15,5
Malmö	526	8,0	7,0	11,0	28,1	24,3	21,5
Städer med 30—100 000 inv.	1 797	5,5	8,1	16,2	29,2	26,9	14,1
Övriga städer	2 023	6,4	8,0	17,4	32,3	21,4	14,5
Köpingar	446	5,4	10,1	19,7	31,6	21,1	12,1
Övriga kommuner	1 623	7,1	6,8	19,3	29,5	24,4	12,9
Summa	8 420	10,4	9,6	16,8	27,4	22,3	13,5

13 år eller äldre. Barnavårdsnämndens ingripande tycks ske betydligt tidigare i Stockholm och, i viss mån, i Göteborg, än på andra håll. I Stockholm hade mer än 40 % av barnen ännu ej fyllt 10 år mot i Göteborg 20 % och inom övriga grupper ca 15 %.

Inom vissa åldersgrupper är givetvis den relativa andelen barn, som varit föremål för förebyggande åtgärder, större än inom andra, vilket framgår av följande tablå.

	Antal beslut per 1 000 barn inom resp. åldersgrupp
— 7 år	1,1
7—10 "	2,1
10—13 "	3,9
13—16 "	8,1
16—18 "	10,6
18—21 "	4,6

Den högsta frekvensen förekommer sålunda bland barn fyllda 13 år. I åldersgruppen 13—16 år har 8,1 per 1 000 barn varit föremål för förebyggande åtgärder, i åldersgruppen 16—18 år 10,6 och bland barn fyllda 18 år 4,6 per 1 000.

Ungefär 19 % av barnen kom från ofullständiga hem, dvs. hem i vilka endera eller båda föräldrarna saknas. Andelen är högst i Göteborg och Stockholm med 29 resp. 24 %, vilket framgår av tablå nedan.

Andelen (%) barn från ofullständiga hem

Stockholm	24,3
Göteborg	28,7
Malmö	21,5
Städer med 30—100 000 inv.	18,6
Övriga städer	16,3
Köpingar	12,3
Övriga landskommuner	17,3

Tillhopa 19,1

Åtgärdernas art. Av tab. A framgår att övervakning, separat eller i kombination med övriga åtgärder (förmäning till föräldrar, varning till barnet eller ordnande av sysselsättning), förekommer i mycket växlande omfattning. Genomsnittligt gäller detta 55 % av pojkarna och 84 % av flickorna. I Stockholm har emellertid samtliga och i Göteborg praktiskt taget samtliga ställts under övervakning, medan i Kristianstads län detta endast gäller 17 % av pojkarna och 32 % av flickorna. Låga siffror för pojkarnas del redovisas även i Hallands (24 %), Gävleborgs (28 %), Norrbottens (29 %) och Värmlands län (29 %) samt för flickornas del även i Kristianstads (32 %) och Kronobergs län (33 %).

Barnens fördelning efter ålder och åtgärdens art inom de tre största städerna, övriga städer och landskommuner framgår av tab. C. Denna visar att övervakning är vanligare i städerna än i lands-

Tab. C. Barn som varit föremål för förebyggande åtgärder fördelade efter ålder och åtgärdernas art inom olika områden

	Antal	därav, i %, förmaning till för- äldrar	varning	ordnande av syssel- sättning	förebyggande övervakning
Stockholm, Göteborg o. Malmö	2 531	0,4	12,4	—	90,9
—13 år	1 224	0,5	4,2	—	96,2
13—16 »	508	0,6	22,8	—	82,5
16— »	799	—	18,4	—	88,1
Övriga städer	3 820	13,0	59,7	1,1	51,8
—13 år	1 179	24,4	51,0	0,3	41,8
13—16 »	1 178	13,1	75,0	0,9	41,3
16— »	1 463	3,7	54,5	1,9	68,2
Övriga kommuner	2 069	31,4	64,6	3,9	44,1
—13 år	696	48,0	53,9	—	37,9
13—16 »	619	34,1	77,4	2,6	33,0
16— »	754	13,8	63,9	8,6	58,9
Samtliga	8 420	13,7	46,7	1,5	61,7
—13 år	3 099	20,3	33,1	—	62,4
13—16 »	2 305	16,0	64,2	1,2	48,2
16— »	3 016	5,2	47,2	3,1	67,8

kommunerna och vanligare bland barn under 13 år och över 16 år än bland barn i 13—16 årsåldern. Förmaning till föräldrarna förekommer praktiskt taget inte i storstäderna, relativt sällan i övriga städer men däremot tämligen ofta i landskommunerna, särskilt när det gäller de yngre barnen. Åtgärden varning, som närmare hälften av barnen tilldelats är vanligare bland barn i 13—16 årsåldern än bland övriga barn. I de största städerna är även denna åtgärd tämligen sällsynt, vilket däremot inte är fallet i övriga städer och landskommuner, där 60 resp. 65 % av barnen erhållit varning. Ordande av sysselsättning, slutligen, är som åtgärd mycket sällsynt såväl i stad som på landsbygd. Säkert är emellertid denna verksamhet av större omfattning än siffrorna i tabellen ger en föreställning om. Den ingår förmodligen som ett led i den verksamhet av mindre formell art, som övervakaren utövar utan att detta kommer till uttryck i nämndernas handlingar.

Skyddsuppfostran

Som tidigare nämnts kan ett barns uppförande eller miljö framtvinga dess skiljande från hemmet (omhändertagande för skyddsuppfostran). Detta kan ske även mot föräldrarnas vilja men i sådana fall förutsätts, att nämndens beslut underställs länsstyrelses prövning. Så skall också alltid ske, därest beslutet avser ungdom fyllda 18 år.

Verksamhetens omfattning. År 1954 blev 966 barn och ungdomar omhändertagna för skyddsuppfostran mot 955 år 1953. Av de omhändertagna var 599 pojkar och 367 flickor. Av de omhändertagna hade 236 eller 24 % samma år blivit föremål för förebyggande åtgärder, vilket emellertid av olika anledningar inte visat sig vara tillfyllest. Hur många av de övriga, som under tidigare år blivit föremål för nämndernas förebyggande verksamhet, är okänt.

De nytillkomna jämte de från föregå-

Tab. D. För skyddsuppfostran omhändertagna barn fördelade efter län

Län	Hela antalet	Per 1 000 av samtliga barn —18 år	därav nyttillkomna
Stockholms stad...	748	4,5	163
Stockholms län	379	3,8	65
Uppsala »	82	2,0	9
Södermanlands »	154	2,7	13
Östergötlands »	341	3,6	49
Jönköpings »	108	1,5	12
Kronobergs »	74	1,8	12
Kalmar »	222	3,4	23
Gotlands »	41	2,3	3
Blekinge »	149	3,5	12
Kristianstads »	214	2,9	39
Malmöhus »	740	4,9	108
därav Malmö ...	340	7,1	56
Hallands »	94	2,1	6
Göteb. o. Bohus	700	5,0	92
därav Göteborg .	538	6,2	75
Älvsborgs »	226	2,4	31
Skaraborgs »	116	1,7	23
Värmlands »	307	4,3	41
Örebro »	269	4,3	27
Västmanlands »	206	3,6	20
Kopparbergs »	287	4,1	49
Gävleborgs »	304	3,9	44
Västernorrlands »	289	3,5	37
Jämtlands »	173	4,1	29
Västerbottens »	171	2,3	21
Norrbottnens »	243	2,8	38
Summa	6 637	3,5	966

ende år kvarvarande barnen utgjorde tillsammans 6 637 (i fortsättningen kallade »samtliga»), vilket är det antal, som någon gång under år 1954 varit omhändertagna för skyddsuppfostran jämfört med 6 812 under år 1953. Av tab. D framgår de skyddsuppfostrades fördelning på olika län såväl absolut som i re-

lation till hela antalet barn ej fyllda 18 år enligt 1950 års folkräkning. Av de tre största städerna har Malmö den högsta frekvensen med 7,1 medan Göteborg har 6,2 och Stockholm 4,5 omhändertagna per 1 000 barn. Låg är frekvensen, som synes, i Jönköpings län (1,5), Kronobergs län (1,8) och i Skaraborgs län (1,7). I genomsnitt var 3,5 av 1 000 barn omhändertagna för skyddsuppfostran eller, om antalet sätts i relation till antalet barn i de aktuella åldrarna år 1954, 3,2 per 1 000 barn.

Åldersfördelning m. m. Åldern bland samtliga de barn som under år 1954 var omhändertagna för skyddsuppfostran framgår av tab. E. Ej fyllda 7 år var 12 % av barnen, 7 men ej 10 år 11 %, 10 men ej 13 år 15 %, 13 men ej 16 år 23 %, 16 men ej 18 år 20 % medan 19 % fyllt 18 år. Barnen i landskommunerna är yngre än barnen i städerna, speciellt i städerna med 30—100 000 invånare, där 16 % mot 29 % ej fyllt 10 år. Även i Malmö är andelen barn i denna ålder låg, 14 %, och betydligt lägre än i Stockholm och Göteborg, där motsvarande är 19—20 %. Fyllda 16 år är å andra sidan i Stockholm, Göteborg och Malmö 46, 55 resp. 53 % av barnen mot i städerna med 30—100 000 invånare 46 %, i övriga städer 38 % och i landskommunerna ca 30 %.

Tab. E. För skyddsuppfostran omhändertagna barn fördelade efter ålder. Samtliga

	Antal	därav, i	%, med	nedanstående ålder, år			
		—7	7—10	10—13	13—16	16—18	18—
Stockholm	748	10,7	9,2	13,0	21,5	17,5	28,1
Göteborg	538	11,0	8,0	8,2	18,0	23,6	31,2
Malmö	340	7,4	6,5	8,2	24,7	22,9	30,3
Städer med 30—100 000 inv.	1 154	7,5	8,1	14,2	23,8	25,8	20,5
Övriga städer	1 357	13,2	10,8	15,3	23,1	18,3	19,5
Köpingar	283	14,5	14,1	17,0	23,3	21,2	9,9
Övriga kommuner	2 217	15,2	13,7	17,0	24,7	17,2	12,3
Summa	6 637	12,2	10,8	14,5	23,2	19,9	19,3

Tab. F. För skyddsuppfostran omhändertagna barn fördelade efter ålder. Nyttillkomna

	Antal	därav, i	%, med	nedanstående	ålder, år		
		—7	7—10	10—13	13—16	16—18	18—
Stockholm	163	15,3	4,3	4,9	23,9	28,8	22,7
Göteborg	75	12,0	4,0	6,7	28,0	28,0	21,3
Malmö	56	8,9	7,1	14,3	26,8	30,4	12,5
Städer med 30—100 000 inv.	151	9,3	4,0	11,9	27,8	36,4	10,6
Övriga städer	203	18,2	10,3	14,8	29,6	17,7	9,4
Köpingar	49	28,6	4,1	12,2	28,6	26,5	—
Övriga kommuner	269	31,6	11,9	12,3	17,1	16,4	10,8
Summa	966	19,6	7,8	11,2	24,5	24,1	12,8

De under året för skyddsuppfostran nyttillkomna barnens åldersfördelning framgår av tab. F. Andelen barn i åldern — 7 år och 13—18 år är här högre än bland samtliga. I Stockholm och Göteborg är den låga andelen barn som fyllt 7 men ej 13 år särskilt framträdande medan i Malmö och städerna med 30—100 000 invånare detta även gäller barn som ej fyllt 7 år. Tydligare här än i tab. E kan konstateras att de omhändertagna barnen i de mindre städerna och landskommunerna är yngre än i de större städerna.

Av de nyttillkomna barnen var ca 34 % och av samtliga ca 40 % från ofullständiga hem, vilket framgår av nedanstående tablå.

	Andel (%) barn från ofullständiga hem	
	Nyttillkomna	Samtliga
Stockholm	30,7	38,8
Göteborg	41,3	49,3
Malmö	19,6	15,6
Städer med 30—100 000 inv.	35,1	37,3
Övriga städer	32,0	39,6
Köpingar	24,5	38,2
Övriga kommuner..	38,3	43,3
Tillhopa	33,6	39,8

Andelen barn från ofullständiga hem är påfallande låg i Malmö men hög i Göteborg. Att andelen bland samtliga är större än bland nyttillkomna innebär att barn från ofullständiga hem har längre vårdtid än de övriga. Anledningen här-

till är att söka bland många faktorer, av vilka hemsituationen blott är en.

Motivering till omhändertagandet. Av tab. G framgår att i städerna en större andel än i landskommunerna omhändertagits på grund av vanart eller oart (ungdom som fyllt 18 år), dvs. gravare uppförandebrister. Andelen är högst i Malmö där 62 % omhändertagits av denna anledning mot i Göteborg 57 %, i Stockholm 46 % och i landskommunerna 22 %. Oart som ingår i dessa siffror förekommer som synes ungefär dubbelt så ofta i de tre största städerna som i övriga städer. Misshandel (som ofta åberopas i kombination med vanartsfara) förekommer i ungefär 40 % av fallen. I Stockholm är denna andel större, 46 %, men lägre i Göteborg och Malmö, där detta åberopas i 33 resp. 27 % av fallen. Andelen barn som varit utsatta för fara att vanartas är störst i landskommunerna och i Stockholm med 49 resp. 43 %. Speciellt låg är andelen i Göteborg med 12 % medan i Malmö och övriga större städer andelen är ca 25 %.

Som också framgår av tabellen är andelen omhändertagna på grund av vanart högre bland de under året nyttillkomna än bland samtliga medan däremot andelen misshandlade och de som löper risk att bli vanartade är lägre.

Tab. G. För skyddsuppfostran omhändertagna barn fördelade efter anledning till omhändertagande. Samtliga

	Antal	därav, i mom. a (misshandel etc.)	%, omhändertagna enl. mom. b (fara för vanart)	Bvl. § 22 mom. c (vanart)	mom. d (oart)
Stockholm	748	45,6	43,3	37,3	8,6
Göteborg	538	32,7	11,5	49,1	8,0
Malmö	340	26,8	25,3	55,9	6,5
Städer med 30—100 000 inv.	1 154	37,6	24,7	50,3	3,0
Övriga städer	1 357	39,1	33,8	39,7	3,5
Köpingar	283	41,0	41,7	31,8	2,1
Övriga kommuner	2 217	42,3	48,8	20,0	2,4
Summa	6 637	39,6	36,4	35,9	4,1
därav nytilkomna	966	24,5	26,4	54,1	7,1

De omhändertagna barnens placering. Vid skyddsuppfostran kan barnet överlämnas för vård i enskilt hem (fosterhem), barnhem, ungdomsvårdsskola eller för vård i annan anstalt, dvs. sjukhus, sinnesslöanstalt etc. Av de 6 546 barn för vilka beslut om omhändertagande trätt i kraft hade, enligt tab. H, 58 % under året beretts plats i enskilt hem, 15 % på barnhem, 25 % på ungdomsvårdsskola och 13 % på annan anstalt. Då den sammanlagda procentsumman överstiger 100 innebär detta att ett antal barn under året beretts vård på mer än ett av ovan nämnda sätt. Så är fallet med ungefär vart tionde barn. (Hur ofta barnen dessutom byter fosterhem, barnhem, ungdomsvårdsskola etc.

är dock okänt.) I Göteborg bytte vart fjärde barn vårdform, i Stockholm och Malmö vart sjunde men i landskommunerna blott vart tjugonde. Andelen barn i enskilda hem är dessutom betydligt större i de mindre städerna än i de större och störst i landskommunerna. Förhållandet är det motsatta när det gäller andelen barn i ungdomsvårdsskolorna, vilket ju är väntat med tanke på den större andelen barn omhändertagna för vanart i de större städerna. Med undantag för i Stockholm och Göteborg, där andelen barn på barnhem är 18 resp. 20 %, är denna ungefär lika stor inom de olika grupperna, nämligen 13—15 %. Vad slutligen andelen på annan anstalt beträffar är denna i de tre största stä-

Tab. H. För skyddsuppfostran omhändertagna barn fördelade efter vårdssätt. Samtliga

	Antal	därav, i enskilt hem	%, vårdade i barnhem	(på) ungdomsvårdsskola	annan anstalt
Stockholm	732	47,4	18,4	29,5	19,4
Göteborg	536	46,3	20,1	39,7	18,7
Malmö	329	36,5	14,9	48,3	17,0
Städer med 30—100 000 inv.	1 116	50,0	14,8	36,3	9,8
Övriga städer	1 300	59,8	12,7	25,8	9,2
Köpingar	273	66,7	17,9	16,8	11,4
Övriga kommuner	2 170	68,6	12,9	11,6	12,4
Summa	6 456	57,6	14,7	25,2	12,8
därav nytilkomna	861	37,1	36,0	31,1	19,0

Tab. I. För skyddsuppfostran omhändertagna barn fördelade efter året för omhändertagandet samt våldsättet år 1954

	Samt- liga barn	därav 1954	omhändertagna år 1953	1952	1951	1950	1948- 1949	1946- 1947	1944- 1945	1943 el.tid.
Sthlm, Gbg o. Malmö...	1 597	275	277	238	180	138	187	78	91	133
därav, i %, i (på)										
enskilt hem	44,8	28,0	36,1	37,0	32,2	47,1	59,4	61,5	62,6	83,5
barnhem	18,3	41,5	24,9	12,6	6,7	12,3	13,4	9,0	9,9	6,8
ungdomsvårdsskola ...	36,8	38,2	45,1	47,5	56,7	35,5	27,3	24,4	17,6	6,0
annan anstalt	18,7	35,6	26,4	12,6	12,2	12,3	4,8	10,3	16,5	19,5
Övriga städer	2 416	305	362	310	292	209	353	192	174	219
därav, i %, i (på)										
enskilt hem	55,3	41,6	42,5	50,0	55,1	54,1	56,1	67,2	74,1	77,2
barnhem	13,7	28,5	21,3	15,5	12,7	8,6	8,8	4,7	8,6	3,7
ungdomsvårdsskola ...	30,6	35,7	39,5	37,4	35,6	35,9	32,3	19,3	8,6	12,3
annan anstalt	9,5	10,2	11,6	7,4	6,5	7,2	7,1	12,5	12,1	13,2
Övriga kommuner	2 443	281	324	286	222	195	356	232	216	331
därav, i %, i (på)										
enskilt hem	68,4	40,9	56,8	63,6	68,5	78,5	77,8	79,7	76,9	77,6
barnhem	13,5	38,8	26,2	10,5	12,2	8,7	5,1	5,6	7,4	4,5
ungdomsvårdsskola ...	12,2	19,2	21,0	17,5	14,9	9,2	9,8	4,3	6,0	4,8
annan anstalt	12,2	12,5	9,3	13,3	10,8	7,7	11,8	12,1	15,3	16,3

derna 17—19 %, i övriga städer 9—10 % och i landskommunerna 11—12 %.

Tab. I visar samtliga de för skyddsuppfostran omhändertagna fördelade efter året för omhändertagandet och våldsättet år 1954. De i enskilt hem vårdade av de år 1954 omhändertagna (nyttillkomna) utgjorde i de tre största städerna 28 % mot i övriga städer 42 % och i landskommunerna 41 %. För de år 1953 omhändertagna var motsvarande 36, 43 resp. 57 %, alltså en ökning inom samtliga grupper. Denna andel ökar därefter i stort sett för varje år. Utvecklingen är helt den motsatta om i stället andelen i barnhem studeras. Denna var bland de nyttillkomna i de tre största städerna 42 %, i övriga städer 29 % och i landskommunerna 39 % mot bland dem som omhändertagits år 1953 25, 21 resp. 26 % och bland dem som omhändertagits år 1952 13, 16 resp. 11 %. Andelen fortsätter sedan, i stort sett, att minska med omhändertagandets längd.

Av de nyttillkomna barnen i de tre

största städerna erhöill 38 % vård på ungdomsvårdsskola. Andelen är störst bland de barn som omhändertogs år 1951 med 57 % och avtar därefter bland dem som varit omhändertagna längre tid. I övriga städer och i landskommunerna finns den högsta andelen barn på ungdomsvårdsskola bland dem som omhändertagits år 1953 med 40 resp. 21 %.

I de tre största städerna finns den högsta andelen barn på annan anstalt bland dem som omhändertagits åren 1954 och 1953 med 36 resp. 26 %. Andelen avtar sedan bland dem som omhändertagits 1946—1952 men ökar sedan åter. I övriga städer är utvecklingen ungefär likartad medan i landskommunerna andelen varierar starkare och är relativt hög inom samtliga årgångar.

Omhändertagandets längd. Hur länge de för skyddsuppfostran omhändertagna barnen varit omhändertagna framgår av nedanstående tablå.

Medan i de tre största städerna 61 %

	Andelen (%) omhändertagna, år				
	1953— 1954	1951— 1952	1948— 1950	1944— 1947	1943 el. tid.
Stockholm, Göteborg och Malmö	34,6	26,2	20,4	10,6	8,3
Övriga städer	27,6	24,9	23,3	15,1	9,1
Övriga kommuner	24,8	20,8	22,6	18,3	13,5

av barnen omhändertagits 1951 eller senare är motsvarande i övriga städer 53 % och i landskommunerna 46 %. Omhändertagna 1947 eller tidigare var å andra sidan i landskommunerna 32 % mot i övriga städer 24 % och i de tre största städerna 19 %.

Av tab. J, som visar vilket år de år 1954 från skyddsuppfostran utskrivna barnen omhändertagits samt vårdtidens längd, framgår att vårdtiden i genomsnitt varit 5,6 år. Den var vidare något längre för barnen från landskommunerna än för de övriga. Av de i Stockholm utskrivna barnen hade 25 % omhändertagits 1953—54 mot i Göteborg 11 % och i Malmö 16 %. Här hade i stället 49 % resp. 34 % omhändertagits 1951—52 mot i Stockholm 23 %. I genomsnitt hade 18 % omhändertagits 1953—54 och 29 % 1951—52.

Länsstyrelses prövning av barnavårdsnämnds beslut samt villkorlig utskrivning. Beslut om omhändertagande för skyddsuppfostran skall underställas länsstyrelses prövning i de fall föräldrarna inte lämnar sitt medgivande till omhändertagandet. Så skall också alltid

ske i de fall omhändertagandet avser § 22 mom. d (vanartad ungdom som fyllt 18 år). I vilken utsträckning besluten underställts och godkänts av länsstyrelse (i Stockholm ÖÄ) framgår av nedanstående tablå som avser de under året nytillkomna (exkl. beslut som avser § 22 mom. d). Hur många beslut som underställts länsstyrelse men ej godkänts är okänt.

	Prövade beslut i % av nytillkomna
Stockholm	8,6
Göteborg	40,9
Malmö	37,3
Städer med 30—100 000 inv. ...	20,8
Övriga städer	19,6
Köpingar	26,5
Övriga kommuner	23,3
Tillhopa	22,1

För 22 % av de omhändertagna hade således beslutet underställts och godkänts av länsstyrelse. I Stockholm är denna andel blott 9 % mot i Göteborg och Malmö 41 resp. 37 %. Som framgår av nedanstående tablå är frekvensen högst bland barn i åldern 7—10 år med 36 %. Den avtar sedan med stigande ålder och är bland ungdom över 16 år ca 13 %.

Tab. J. Från skyddsuppfostran utskrivna barn fördelade efter året för omhändertagandet

	Antal	därav, i %, omhändertagna år					Omhändert. antal år
		1953— 1954	1951— 1952	1948— 1950	1944— 1947	1943 el. tid.	
Stockholm	80	25,0	22,5	28,8	8,8	15,0	5,3
Göteborg	85	10,6	49,4	16,5	10,6	12,9	5,2
Malmö	56	16,1	33,9	25,0	14,3	10,7	5,4
Städer med 30—100 000 inv.	180	15,0	23,3	38,9	11,1	11,7	5,7
Övriga städer	250	16,0	30,0	30,4	11,6	12,0	5,4
Köpingar	34	29,4	32,4	20,6	8,8	8,8	4,1
Övriga kommuner	303	19,8	24,8	21,5	15,8	18,2	6,1
Summa	988	17,7	28,5	27,2	12,6	14,0	5,6

	Prövade beslut i % av nytillkomna
— 7 år	30,7
7—10 »	36,0
10—13 »	31,5
13—16 »	17,7
16— »	12,8
	Tillhoppa 22,1

I vilken utsträckning de omhändertagna barnen varit villkorligt utskrivna framgår av nedanstående tablå. Då beslut om villkorlig utskrivning för ungdomsvårdsskoleelevernas del fattats av resp. skolas styrelse och ej av barnavårdsnämnd ingår dessa ej i tablå.

	Villkorligt utskrivna i % av samtliga (exkl. ungdomsvårdsskole- elever)
Stockholm	22,0
Göteborg	17,2
Malmö	15,5
Städer med 30—100 000 inv. ...	19,6
Övriga städer	9,1
Köpingar	7,6
Övriga kommuner	5,1
	Tillhoppa 11,2

Ungefär 11 % av de för skyddsuppfostran omhändertagna var således under året villkorligt utskrivna. Andelen är högre i Stockholm än i Göteborg och Malmö samt betydligt högre i de större städerna än i de mindre städerna och landskommunerna. Att frekvensen är högre bland äldre än bland yngre barn framgår av tablå nedan.

	Villkorligt utskrivna i % av samtliga (exkl. elever)
— 7 år	7,9
7—10 »	10,3
10—13 »	10,9
13—16 »	10,1
16—18 »	14,1
18— »	15,7
	Tillhoppa 11,2

Samhällsvård

Om barn under 16 år utsätts för nöd i hemmet, skall det omhändertas för samhällsvård. Denna nöd kan vara or-

sakad av föräldrarnas liknöjdhet, sjukdom eller annat, som gör dem oförmögna att vårda barnet. Även i de fall barnet överges eller lämnas ensamt genom föräldrarnas död, skall det omhändertas, om så är nödvändigt. I det följande benämns dessa och liknande anledningar till ett omhändertagande »nöd i hemmet». I vissa fall kan kroppslig eller själslig sjukdom hos barnet göra det nödvändigt att samhället träder till, då föräldrarna inte själva kan bereda barnet den sjukhus- eller anstaltsvård, som det kan anses vara i behov av. I det följande kallas detta »sjukdom hos barnet».

Nödtillståndet kan vara permanent eller mera tillfälligt, men det sistnämnda är det vanligaste. Naturligtvis är gränsen mellan samhällsvård och skyddsuppfostran ganska diffus. Nöden kan många gånger vara sådan, att allvarlig vanvård eller fara till liv och hälsa kan anses föreligga, varför omhändertagande även mot föräldrarnas vilja måste förekomma, i vilket fall det alltså blir fråga om skyddsuppfostran (vanvårdsmomentet). Detta kan också bli aktuellt om föräldrarna, trots medgivande, senare påyrkar att barnet skall återsändas hem. Innan omhändertagande för samhällsvård sker, bör, där så kan anses lämpligt, nödtillståndet avhjälpas genom fattigvårdsunderstöd till föräldrarna. Det är först, när detta visar sig vara verkningslöst, som barnet skiljs från föräldrahemmet och bereds vård på annat håll.

Verksamhetens omfattning. År 1954 var 26 100 barn omhändertagna för samhällsvård mot 26 900 år 1953. I tab. K visas barnens fördelning på olika län såväl absolut som i relation till samtliga barn i åldern under 16 år, dvs. upp till den ålder då samhällsvård i regel skall

Tab. K. För samhällsvård omhändertagna barn fördelade efter län

Län	Hela antalet	Per 1 000 av samtl. barn —16 år	därav omhändertagna på grund av nöd i hem- met	därav omhändertagna på grund av sjukdom hos barnet	därav nytillkomna	Per 1 000 av samtl. barn —16 år
Stockholms stad	5 063	32,5	89,7	13,9	2 381	15,3
Stockholms län . . .	1 784	19,5	89,0	12,1	719	7,9
Uppsala » . . .	683	18,1	89,6	11,3	172	4,6
Södermanlands » . . .	793	14,9	86,6	14,5	298	5,6
Östergötlands » . . .	1 346	15,7	85,9	15,5	546	6,4
Jönköpings » . . .	454	6,8	81,1	19,8	122	1,8
Kronobergs » . . .	306	8,0	83,3	17,3	94	2,5
Kalmar » . . .	679	11,4	87,3	13,1	185	3,1
Gotlands » . . .	268	16,4	85,8	14,2	63	3,9
Blekinge » . . .	576	15,1	87,2	13,7	147	3,9
Kristianstads » . . .	508	7,7	82,9	18,5	121	1,8
Malmöhus » . . .	2 242	16,4	88,5	12,9	1 002	7,3
därav Malmö	997	22,7	89,2	11,7	535	12,2
Hallands » . . .	263	6,6	77,6	24,0	95	2,4
Göteb. o. Bohus » . . .	3 212	25,0	92,4	7,8	1 569	12,2
därav Göteborg . . .	2 835	35,6	92,5	7,7	1 451	18,2
Älvsborgs » . . .	778	9,1	83,4	17,1	271	3,2
Skaraborgs » . . .	287	4,7	84,7	17,8	75	1,2
Värmlands » . . .	860	13,2	94,9	5,6	281	4,3
Örebro » . . .	834	14,3	84,4	16,1	228	3,9
Västmanlands » . . .	728	14,0	88,6	12,1	247	4,7
Kopparbergs » . . .	619	9,5	86,9	13,6	200	3,1
Gävleborgs » . . .	856	12,1	88,4	14,5	229	3,2
Västernorrlands » . . .	1 079	14,5	95,7	5,0	211	2,8
Jämtlands » . . .	503	12,9	89,1	11,1	115	2,9
Västerbottens » . . .	546	8,0	85,2	15,6	132	1,9
Norrbottnens » . . .	840	10,7	89,5	11,7	218	2,8
Summa	26 107	15,1	88,7	12,7	9 721	5,6

upphöra. I tabellen redovisas också motsvarande bland de 9 700 barn, mot 10 140 år 1953, som under året blev omhändertagna (nytillkomna).

Den högsta frekvensen förekom i Göteborg där de samhällsvårdades antal motsvarade 35,6 per 1 000 barn (enligt 1950 års folkräkning) mot i Stockholm 32,5 och i Malmö 22,7. Hög frekvens noterades också i Stockholms (19,5) och Uppsala län (18,1) samt i Gotlands län (16,4) medan denna är lägst i Skaraborgs (4,7), Hallands (6,6) och Jönköpings län (6,8). Genomsnittligt var under året 15,1 av 1 000 barn i de aktuella åldrarna omhändertagna eller 14,5 om antalet sätts i relation till antalet barn i de aktuella åldrarna år 1954.

De för samhällsvård nytillkomna bar-

nen motsvarar 5,6 av 1 000 barn eller 1/3 av samtliga samhällsvårdade barn. I de tre största städerna är motsvarande andel 1/2 mot i vissa län (Göteborgs- och Bohus, Västmanlands, Jämtlands m. fl.) betydligt lägre.

Av tabellen framgår också att sjukdom hos barnet som anledning till omhändertagande, varierar relativt starkt inom olika områden. Andelen är hög i bl. a. Hallands (24 %), Jönköpings (19,8 %) och Kristianstads (18,5 %) län men låg i bl. a. Västernorrlands (5 %), Värmlands (5,6 %) och Göteborgs- och Bohus (7,8 %) län.

Åldersfördelning m. m. Åldersfördelningen bland de barn som varit omhändertagna under året framgår av tab. L.

Tab. L. För samhällsvård omhändertagna barn fördelade efter ålder. Samtliga

	Antal barn (samt- liga)	därav, i % —1 år	i % 1—2 år	i % 2—3 år	3—4 år	4—7 år	7—10 år	10—13 år	13— år
Stockholm	5 063	9,3	10,3	8,1	6,7	19,4	17,0	14,2	14,9
Göteborg	2 835	9,3	12,1	8,8	8,3	20,3	13,7	11,4	16,0
Malmö	997	7,0	9,8	10,5	8,7	21,1	14,5	13,6	14,6
Städer med 30— 100 000 inv. ...	3 892	8,0	9,9	8,7	6,3	17,7	18,3	14,6	16,6
Övriga städer ..	4 293	6,4	8,6	7,0	5,8	16,6	17,5	17,2	20,9
Köpingar	974	6,7	7,3	4,4	4,4	15,2	18,2	18,9	24,9
Övriga kommu- ner	8 053	3,1	4,7	4,3	4,2	14,4	18,0	20,4	30,9
Summa	26 107	6,5	8,3	6,9	5,9	17,1	17,2	16,5	21,6

Tyngdpunkten är här förlagd till de högre åldrarna. 55 % av barnen är 7 år eller äldre. I landskommunerna är denna andel närmare 70 % mot i Stockholm 46 %, i Göteborg 41 % och i Malmö 43 %. I städerna med 30—100 000 invånare är motsvarande andel 50 % och i övriga städer 56 %. Med minskad befolkningstäthet sker alltså en förskjutning i barnens åldersfördelning mot högre åldrar. Närmare 70 % av de nytillkomna barnen var i förskoleåldern, därav 30 % i åldern ej fyllda 2 år, vilket framgår av tab. M. Koncentrationen till de lägre åldrarna är allmän men större inom städerna än inom landskommunerna. Malmö avviker härvidlag från de övriga storstäderna. Här är andelen barn ej fyllda 2 år ungefär lika stor

som i landskommunerna, men å andra sidan finns här en betydligt större andel barn i åldern 2—7 år än inom de övriga grupperna av städer och orter.

Andelen barn från ofullständiga hem bland de barn som under året blivit eller varit omhändertagna för samhällsvård framgår av tablån nedan.

	Procentuella andelen barn från ofullständiga hem	
	Nyttillkomna	Samtliga
Stockholm	32,9	43,6
Göteborg	32,4	41,9
Malmö	20,7	25,6
Städer med 30— 100 000 inv.	35,1	45,0
Övriga städer	44,8	52,9
Köpingar	39,2	51,0
Övr. kommuner ...	43,5	54,4
Tillhopa	36,5	48,1

Tab. M. För samhällsvård omhändertagna barn fördelade efter ålder. Nyttillkomna

	Antal nyttill- komna	därav, i % —1 år	1—2 år	2—3 år	3—4 år	4—7 år	7—10 år	10—13 år	13— år
Stockholm	2 381	19,8	12,8	10,3	8,1	21,3	12,9	8,4	6,4
Göteborg	1 451	18,2	13,2	10,7	10,0	23,2	11,9	6,3	6,5
Malmö	535	13,1	12,1	14,0	10,8	26,2	12,1	6,5	5,1
Städer med 30—100 000 inv.	1 754	17,8	13,0	11,7	6,5	20,7	15,5	9,4	5,5
Övriga städer	1 504	18,3	14,6	10,1	7,4	18,6	16,0	9,6	5,5
Köpingar	288	22,6	14,6	8,0	7,6	16,7	14,9	10,4	5,2
Övriga kommuner	1 808	13,7	11,9	7,7	7,2	19,4	19,3	12,5	8,2
Summa	9 721	17,5	13,0	10,2	8,0	20,8	14,9	9,2	6,3

Tab. N. För samhällsvård omhändertagna barn fördelade efter vård sätt. Nyttillkomna

	Antal nyttill- komna	därav, i %, vårdade i (på)			vårdade på mer än ett sätt
		enskilt hem	barnhem	annan anstalt	
Stockholm	2 381	28,1	69,5	11,2	8,2
Göteborg	1 451	13,1	89,6	2,0	5,0
Malmö	535	4,9	84,7	17,0	6,4
Städer med 30—100 000 inv.	1 754	26,2	71,8	8,8	6,5
Övriga städer	1 504	34,9	63,2	8,2	6,2
Köpingar	288	32,6	68,4	6,9	8,7
Övr. kommuner	1 808	48,4	46,0	9,8	4,4
Summa	9 721	29,2	68,4	8,9	6,3

Andelen är högre bland samtliga barn än bland de nyttillkomna, vilket innebär att barnen från de ofullständiga hemmen har längre vårdtid än de övriga barnen. (Samma var ju för övrigt förhållandet vid skyddsuppföstran). Vidare är andelen avsevärt högre inom de mindre städerna och landskommunerna än inom de större städerna. Iögonfallande är också den låga andelen inom Malmö, såväl bland nyttillkomna som bland samtliga.

Hur denna andel varierar inom olika åldersgrupper framgår av tabblån nedan.

	Procentuella andelen barn från ofullständiga hem	
	Nyttillkomna	Samtliga
— 1 år	56,7	56,7
1— 2 »	37,2	47,6
2— 3 »	26,6	42,6
3— 4 »	23,9	41,6
4— 7 »	25,1	41,0
7—10 »	34,8	47,5
10—13 »	41,2	51,0
13— »	45,9	52,9
Tillhopa	36,5	48,1

Av barnen som ej fyllt 1 år var sålunda 57 % från ofullständiga hem. Andelen minskar sedan bland de nyttillkomna barnen mycket starkt och når sitt minimum bland treåringarna. Därefter ökar andelen åter och är bland barn i åldern 13 år och mera 46 %. Bland samtliga barn är variationerna mindre

kraftiga medan utvecklingen dock är densamma.

De omhändertagna barnens placering. Hur de nyttillkomna barnen under året vårdats framgår av tab. N; 29 % vårdades i enskilda hem, 68 % på barnhem medan 9 % varit på annan anstalt, dvs. sjukhus, vårdanstalt för psykiskt efterblivna etc. Vård på mer än ett sätt kan givetvis förekomma. I större utsträckning än de större städerna anlitar de mindre städerna och landskommunerna enskilda hem. Speciellt låg är andelen barn i enskilda hem i Göteborg och Malmö, där istället andelen barn på barnhem är mycket hög. Så är också förhållandet med andelen barn på annan anstalt i Göteborg och Stockholm.

Placeringen av de från föregående år kvarvarande barnen skiljer sig avsevärt från den, som förekommer bland de nyttillkomna, vilket framgår av tab. O. Mer än 77 % av barnen har vistats i enskilda hem men blott 15 % på barnhem. Andelen på annan anstalt har ökat till närmare 13 %. Inom såväl städer som landskommuner är andelen i enskilda hem hög. Den lägsta andelen noteras i Malmö där 61 % av barnen vistats i enskilda hem mot 78 % i Stockholm och 72 % i Göteborg. I Malmö och Göteborg är andelen barn på barnhem även bland

Tab. O. För samhällsvård omhändertagna barn fördelade efter vård sätt. Från föregående år kvarvarande barn

	Antal från föregående år kvarva- rande	därav, i %, vårdade i (på) enskilt hem	barnhem	annan anstalt	vårdade på mer än ett sätt
Stockholm	2 682	78,3	16,8	12,9	7,8
Göteborg	1 384	72,0	28,5	9,4	10,4
Malmö	462	61,5	34,8	15,0	9,9
Städer med 30—100 000 inv.	2 138	70,3	22,5	15,6	7,7
Övriga städer	2 789	76,5	15,4	12,6	4,3
Köpingar	686	76,5	13,3	14,0	3,6
Övriga kommuner	6 245	82,1	8,1	12,1	2,4
Summa	16 386	77,3	15,3	12,7	5,2

de kvarvarande relativt hög, 35 resp. 29 % mot 17 % i Stockholm och 8 % i landskommunerna.

I tab. P redovisas de samhällsvårdade barnen fördelade efter året för omhändertagande och placering. Av tabellen framgår att andelen i enskilda hem inom alla de tre grupperna ökar med vårdtidens längd medan andelen på barnhem på motsvarande sätt minskar. Även andelen på annan anstalt ökar, fastän mindre starkt och mera oregelbundet.

Tabellen visar också att av de sam-

hällsvårdade barnen i de tre största städerna ca 4 400 eller ca 50 % omhändertagits under året mot i övriga städer ca 40 % och på landsbygden ca 23 %. Omhändertagna år 1951 eller tidigare var å andra sidan 32 %, 37 % resp. 52 %. Detta visar att samhällsvårdens uppgift i de större städerna oftare är att lösa en akut nödsituation än på övriga håll där dess uppgift oftare är av mera permanent art. Att vårdtiden är längre på landsbygden än i städerna framgår också av det avsnitt nedan som behandlar vårdtidens längd.

Tab. P. För samhällsvård omhändertagna barn fördelade efter året för omhändertagandet och vård sätt år 1954

	Samt- liga barn	därav omhändertagna år 1954	1953	1952	1951	1950	1948- 1949	1946- 1947	1945 el. tidigare
Stockholm, Göteborg o. Malmö	8 880	4 360	1 156	559	488	330	635	564	788
därav, i %, i (på)									
enskilt hem	48,0	20,3	46,0	83,7	80,9	84,5	86,1	84,9	85,5
barnhem	49,6	78,0	64,9	14,0	10,9	8,8	5,0	5,1	4,1
annan anstalt	10,5	8,8	11,0	10,9	13,9	10,6	10,9	14,2	13,2
Övriga städer	8 137	3 228	1 218	679	547	422	709	507	827
därav, i %, i (på)									
enskilt hem	56,5	30,2	54,5	76,3	76,6	79,9	79,8	82,6	84,5
barnhem	38,0	67,8	47,5	16,1	11,2	8,8	5,2	7,7	5,4
annan anstalt	11,8	8,5	9,8	16,2	15,0	15,2	18,1	12,6	14,0
Övriga kommuner	8 987	2 072	1 280	964	727	564	908	787	1 685
därav, i %, i (på)									
enskilt hem	73,4	46,3	67,5	81,8	84,9	82,3	83,5	86,2	87,2
barnhem	18,0	49,2	28,9	9,3	4,8	3,2	4,0	1,8	2,1
annan anstalt	11,6	9,4	10,7	11,5	12,4	15,4	14,3	12,2	11,7

Vårdtidens längd. Under år 1954 upphörde samhällsvården för ca 9 500 barn. Barnens ålder framgår av nedanstående tablå.

Ålder	Antal	%
— 4 år	3 914	41,2
4— 7 »	1 932	20,3
7—10 »	1 295	13,6
10—13 »	786	8,3
13— »	1 568	16,5
Tillhopa	9 495	100

Mer än 40 % av de barn för vilka samhällsvården upphörde är således ej fyllda 4 år. Inom de övriga åldersgrupperna avtar andelen för att åter öka i åldern 13 och däröver.

I tab. Q är de barn, för vilka samhällsvården upphört, fördelade efter året för omhändertagandet. Det framgår av denna att i Stockholm, Göteborg och Malmö 72—76 % av barnen omhändertagits samma år, dvs. år 1954. Inom övriga städer med fler än 30 000 invånare är motsvarande andel 67 %, inom övriga städer 55 % och på landsbygden 36—41 %. Genomsnittligt har de barn för vilka samhällsvården upphört varit omhändertagna något över 2 år. I de större städerna var tiden 1,3—1,6 år, i de mindre städerna 2,2 år och på landsbygden 4 år. Den långa vårdtiden på landsbygden får sin förklaring när man

finner att 11 % av barnen där varit omhändertagna 12 år eller längre mot i de större städerna blott ett par procent. Detta visar ånyo att den situation som framtingar omhändertagandet är av annan karaktär i städerna, speciellt storstäderna, än på landsbygden.

Vårdkostnader för omhändertagna barn

Uppgifterna från barnavårdsnämnderna om vårdkostnaderna för de omhändertagna barnen skall avse kommunernas direkta bruttoutgifter för deras vård, oavsett om utgifterna ersatts från annat håll eller ej. Vårdkostnaderna avser dels inackorderingsavgifter i enskilda hem och avgifter för den direkta vården på anstalter, dels andra kostnader i samband med vården, t. ex. resor, utrustning, övervakning o. dyl. Vad kostnaderna för vården på anstalt beträffar bör observeras att dessa endast avser dem som utgår enligt fastställd taxa, ej de kostnader kommunerna i övrigt som huvudmän bestrider för barnhem, sjukhus etc. och som givetvis uppgår till ett betydligt större belopp. Vårdkostnaderna sedan år 1946 framgår av tablåen överst å sid. 24.

Tab. Q. För samhällsvård omhändertagna barn för vilka vården upphört år 1954 fördelade efter året för omhändertagandet

	Antal	därav, i %, omhändertagna år		omhändertagna år					Omhändert.
		1954	1953	1952	1951— 1950	1949— 1947	1946— 1943	1942 el. tid.	antal år
Stockholm	2 278	71,7	13,9	3,8	3,3	3,4	1,9	1,9	1,5
Göteborg	1 421	72,6	17,5	1,8	3,0	1,4	1,1	2,5	1,4
Malmö	521	76,0	14,8	1,7	1,9	1,2	2,3	2,1	1,3
Städer med 30—100 000 inv.	1 831	66,5	17,5	4,5	3,8	3,3	2,6	1,8	1,6
Övriga städer	1 434	55,0	20,4	6,5	6,8	4,8	2,6	4,0	2,2
Köpingar	269	40,5	29,7	3,0	7,8	4,8	6,7	7,4	3,1
Övriga kommuner	1 741	35,8	19,1	8,6	9,0	8,7	7,9	10,9	4,0
Summa	9 495	61,1	17,6	4,8	5,0	4,2	3,3	4,1	2,1

	Utgifter (1 000 kr) för barn och ungdomar skyddsuppfostran	för barn och ungdomar samhällsvård bådadera	föremål för Summa
1946	2 403	8 413	56
1947	2 187	8 785	61
1948	2 004	9 515	65
1949	2 145	10 266	92
1950	2 192	10 651	86
1951	2 405	11 898	134
1952	2 744	13 531	75
1953	3 027	15 008	126
1954	3 367	16 055	131

Av vårdkostnadernas totalsumma, 19,6 milj. kr år 1954, kom 12,9 milj. kr på städerna och 6,7 milj. kr på landskommunerna. Stockholm, Göteborg ochalmö svarade för 4,2, 1,9 resp. 0,7 milj. kr eller 6,8 milj. kr av samtliga städers kostnader.

Huvudparten av vårdkostnaderna utgjordes av vårdavgifter till enskilda eller till anstalter. Dessa uppgick till 18,2 milj. kr medan resten, 1,4 milj. kr, var utgifter för utrustning, resor etc. Vårdavgifterna i enskilda hem tog i anspråk 64 %, på barnhem 22 % och på annan anstalt 14 %. Vårdkostnaderna på ungdomsvårdsskolorna bestrids helt av statsmedel. För dessa ungdomar har kommunerna således inga vårdavgifter men väl »andra kostnader».

Hur den genomsnittliga storleken av inackorderings- och vårdavgifterna varierar mellan de tre vårdformerna framgår av nedanstående tablå som också visar utvecklingen från år 1946. Det bör återigen framhållas att uppgifterna endast avser avgifter som barnavårds-

nämnderna erlagt och att ingen hänsyn tagits till om kostnaderna ersatts eller kommer att ersättas av stat, landsting eller enskilda. Inte heller visar tablån kommunernas verkliga kostnader för vård på barnhem eller annan anstalt.

Avgifterna för vård i enskilt hem har jämfört med år 1953 ökat från 65 till 71 kr per månad. Samma kostnadsutveckling har värden på barnhemmen genomgått. År 1953 betalade barnavårdsnämnderna i genomsnitt 76 kr per månad mot 90 kr år 1954. På annan anstalt var månadsavgiften 125 kr, vilket är ungefär detsamma som under föregående år.

Fosterbarn

Enligt barnavårdslagen är barn under 16 år, som fostras i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, att betrakta som fosterbarn. Dessa barn skall stå under barnavårdsnämndernas tillsyn. Utöver fortlöpande kontroll innebär detta att anmälan om mottagande av fosterbarn skall

År	Genomsnittlig vårdavgift per månad, kr								
	Enskilt hem Lands- bygd	Städer	Hela riket	Barnhem Lands- bygd	Städer	Hela riket	Annan anstalt Lands- bygd	Städer	Hela riket
1946	28	34	30	50	52	52	50	63	56
1947	30	37	33	51	50	51	55	81	67
1948	32	48	39	50	52	52	71	91	81
1949	35	52	43	49	55	53	80	94	88
1950	38	55	46	48	53	52	84	101	93
1951	42	57	50	52	57	55	106	135	123
1952	48	66	57	56	58	57	122	159	144
1953	55	74	65	69	78	76	126	129	128
1954	61	79	71	85	91	90	125	125	125

göras till nämnden, varefter denna undersöker hemmets lämplighet och, om resultatet av undersökningen tillåter det, godkänner hemmet som fosterhem.

Undantagna från bestämmelser i barnavårdslagen, som reglerar tillsynen, är de för skyddsuppfostran eller samhällsvård omhändertagna barn, som vistas i fosterhem inom den kommun vars barnavårdsnämnd beslutat om omhändertagandet. Nämnden har ju själv anskaffat dessa hem och upprätthåller en fortlöpande kontroll av såväl hem som barn. Undantagna är vidare samtliga barn som omhändertagits av Stockholms stads barnavårdsnämnd, även de som placerats i fosterhem i andra kommuner. Detta har sin grund i att denna barnavårdsnämnd i de aktuella kommunerna har särskilda kontrollanter samt dessutom fosterhemsinspektörer som regelbundet besöker hemmen.

Antal fosterbarn, ålder m. m. Under år 1954 kan antalet fosterbarn beräknas ha uppgått till ca 39 200 mot 39 900 år 1953. Av de förra var 7 900 (8 100 under år 1953) omhändertagna och placerade i enskilda hem inom den kommun vilkens barnavårdsnämnd beslutat om omhändertagandet samt 2 600 barn, samma

som under år 1953, omhändertagna av Stockholms stads barnavårdsnämnd och placerade utom Stockholm. Samtliga dessa barn är emellertid, som nämnts, undantagna lokal fosterbarnstillsyn. Återstår således 28 650 (29 200) barn, vilka kan sägas vara fosterbarn i egentlig bemärkelse. Redogörelsen i fortsättningen bygger på de uppgifter barnavårdsnämnderna lämnat om dessa. Analysen grundar sig endast på en femtedel av dessa fosterbarn. I tabeller och i texten har de erhållna talen multiplicerats med fem.

Av fosterbarnen var, som framgår av tab. R, 5 760 eller 20 % under året nytillkomna. Av dessa var över 40 % ej fyllda 4 år, nära 60 % ej fyllda 7 år.

Något över hälften av de nytillkomna barnen var pojkar och andelen är ungefär densamma inom de olika åldersgrupperna. Likaså är hälften barn med utomäktenskaplig börd. Andelen är högst i de lägsta åldrarna, och avtar sedan med stigande ålder. Medan ca 75 % av barnen i åldern under ett år är uä-barn så är motsvarande bland de äldsta barnen blott 28 %.

Åldersfördelningen bland samtliga de ca 28 700 fosterbarnen framgår också av tab. R. Mer än 65 % av dem är i eller

Tab. R. Fosterbarn fördelade efter ålder, kön och börd 1954

	Nyttillkomna	%	därav i % pojkar	uä-barn	Avgångna	%	därav i % pojkar	uä-barn	Samtliga	%	därav i % pojkar	uä-barn
— 1 år	635	11,0	47,2	74,8	115	2,1	39,1	78,3	665	2,3	47,4	74,4
1— 4 »	1 785	31,0	51,8	66,9	1 430	26,3	47,9	72,4	4 575	16,0	47,8	72,7
4— 7 »	1 000	17,4	59,5	43,5	795	14,6	52,8	52,8	4 550	15,9	51,9	57,7
7—10 »	820	14,2	52,4	32,3	640	11,8	47,7	43,8	5 260	18,4	51,3	52,9
10—13 »	865	15,0	53,8	35,3	580	10,7	48,3	35,3	5 940	20,7	49,6	47,5
13— »	655	11,4	46,6	27,5	1 870	34,4	52,4	40,6	7 660	26,7	49,8	40,5
Summa	5 760	100	52,4	50,0	5 430	100	50,0	51,4	28 650	100	50,0	52,9
därav m. utländsk börd ...	370	6,4	50,0	33,8	520	9,6	41,3	26,9	2 305	8,0	45,1	21,9

Tab. S. Fosterbarn för vilka vårdavgift utgår fördelade efter vårdavgiftens storlek

	Sthlm, Göteborg, Malmö	Städer med 30—100 000 inv.	Övriga städer	Lands- kommuner	Hela riket
Antal fosterbarn	3 025	2 345	4 205	19 075	28 650
därav med avgift	1 755	1 360	2 470	12 190	17 775
därav, i %, med månadsavgift av					
högst 29 kr	4,8	9,6	6,1	7,5	7,2
30—59 "	37,0	52,2	51,0	45,7	46,0
60—99 "	28,8	29,0	33,2	41,0	37,8
100 kr el. högre	29,3	9,2	9,7	5,8	8,9
Medelvårdavgift, kr	79	56	58	56	59
därav					
hos släktingar	65	48	50	46	49

över skolåldern, mer än 47 % är 10 år eller äldre. Hälften av barnen är pojkar och något mer än hälften är av utomäktenskaplig börd. Andelen uä-barn — som när det gällde nytillkomna var relativt låg bland de äldre barnen — är bland samtliga fosterbarn hög även bland de äldre barnen. Detta visar att uä-barnen tillbringar en längre tid i fosterhem än iä-barnen.

Vad slutligen de under året avgångna fosterbarnen beträffar framgår av tabellen åldersfördelningen även bland dem. Avgången är koncentrerad till åldrarna 1—3 år, där 26 % återfanns, samt till åldrarna 13 år och mera, där motsvarande siffra är 35 %. Ca 25 % av barnen var i 16-årsåldern, dvs. den ålder då tillsynen i regel upphör.

Av fosterbarnen var ca 8 % av utländsk börd. Bland uä-barnen är andelen blott något över 3 % mot över 13 % bland iä-barnen.

Fosterhemmen. Något mer än hälften av barnen vistas i släktingars hem, dvs. hem som förestås av mor- och farföräldrar, syskon samt föräldrars syskon. Fostermodrarna i dessa fall skiljer sig avsevärt, vad åldern beträffar, från övriga fostermodrar. I Samhällets barna-

vård år 1953 (sid. 25) redogjordes utförligt för detta.

Vårdkostnaderna för fosterbarn. För ungefär 3/5 av fosterbarnen föreligger uppgift om att vårdavgift utgår. Andelen är något större bland barn hos släktingar än hos övriga. Då vårdavgifter redovisats har detta oftast inneburit att en viss bestämd månadsavgift utgår; i undantagsfall har noterats att beloppet varierar eller har engångskaraktär. För ungefär 1/3 av barnen utgår ingen avgift.

Vårdavgifternas storlek per månad framgår av tab. S. I genomsnitt utgjorde den 59 kr mot 54 kr under föregående år. Den var avsevärt högre, 79 kr, i de tre största städerna än inom de övriga grupperna, där vårdavgiften utgör 56—58 kr. Det övervägande antalet fosterbarn, ca 67 % befinner sig i hem på landsbygden. I de tre största städerna är vidare närmare 30 % av vårdavgifterna 100 kr eller högre mot i landskommunerna 6 %. Här är å andra sidan en större andel av avgifterna i storleksklassen 60—99 kr än inom de övriga grupperna.

Avgiften i släktingars hem är genomsnittligt 20 kr lägre än i övrigt, vilket framgår av efterföljande tablå, där även avgiften under vissa tidigare år redovisas.

År	Landskommuner			Städer			Hela riket		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
1946	26	30	28	33	42	37	28	33	31
1948	28	35	32	36	46	40	31	38	34
1950	31	41	37	39	53	45	33	44	39
1953	43	59	52	53	68	60	46	61	54
1954	46	65	56	54	82	64	49	68	59

I = i släktingars hem

II = i övriga hem

III = i samtliga hem.

Sedan år 1946 har vårdavgiften (fosterlegan) varje redovisningsår ökat. Ökningen har varit ca 90 % — i landskommunerna 100 % — medan under samma tid levnadskostnaderna ökat med ca 30 %. Från år 1948 erhåller dessutom fostermödrarna allmänt barnbidrag för barnen. Dessförinnan erhöll de inte något avdrag för fosterbarnet vid taxeringen, varför hela barnbidraget kan sägas utgöra ett nettotillskott som inte kommer till uttryck i statistiken.

Historisk återblick

Sedan år 1940 har antalet barn i åldern under 21 år, dvs. i de åldrar där ingripande från barnavårdsnämndens sida förekommer, ökat, vilket framgår av nedanstående tablå.

Totalt har barnantalet mellan 1940 och 1954 ökat med ca 15 %. Den låga nativiteten på 1930-talet och motsvarande höga under förra delen av 1940-talet medförde att 1946, jämfört med 1940, antalet barn under skolåldern ökat med 34 % men minskade i de högre åldrarna. 1950 var antalet barn under skolåldern än högre men har sedan avtagit. Nu inträdde också en ökning av barnen i skolåldern, vilken ökning fortsatt och

kommer att fortsätta. Fram till 1950 minskade antalet barn i åldern 14—17 år för att senare åter öka, dock utan att 1954 ännu ha uppnått 1940 års siffra.

Med dessa siffror som bakgrund bör nedanstående tablå över antalet barn och ungdomar ses. Oaktat antalet barn ökat har det antal som blivit föremål för barnavårdsnämndens ingripande varit relativt konstant. Detta antal var år 1940 ca 39 000 och år 1954 ca 41 000 efter att under senare hälften av 1940-talet ha varit 37—38 000. Antalet barn omhändertagna för skyddsuppfostran var år 1940 ca 6 500 och år 1954 ca 6 600, den lägsta siffra som noterats under perioden. Den högsta siffran noterades år 1946 då ca 7 900 barn var omhändertagna. Samhällsvårdens utveckling visar ungefär samma bild. År 1940 var 30 000 barn omhändertagna mot 26 100 år 1954. Detta antal har varit ungefär oförändrat sedan 1946.

Ovan har talats om de barn som någon gång under resp. år varit föremål för samhällsvård eller skyddsuppfost-
ran. Det antal barn som blivit omhändertagna (nyttillkomna) resp. år redovisas också i tablå. Naturligtvis äger dessa siffror större relevans vid en bedömning av utvecklingen. Om nämligen

År	0—6 år	7—13 år	14—17 år	18—20 år	Tillhopa
1940	605 800	602 000	393 600	342 900	1 944 300
1946	811 900	594 200	343 000	274 700	2 023 800
1950	868 800	696 400	329 900	261 000	2 156 100
1953	797 600	811 200	357 300	245 000	2 211 100
1954	775 100	842 700	364 700	249 600	2 232 100

År	Antal barn och ungdomar				föremål för skyddsupp- fostran eller samhällsvård (samtliga)			föremål för förebyggande åtgärder eller omhändertagande ¹		under tillsyn som foster- barn ²
	föremål för före- byggan- de åtgärder	som omhändertogs under året (nyttillkomna)	Skydds- upp- fostran	Sam- hälls- vård	¹ Hela anta- let	Skydds- upp- fostran	Sam- hälls- vård	¹ Hela anta- let		
1940.....	2 920	1 010	6 157	7 137	6 516	30 021	36 453	39 149		27 105
1943.....	4 413	1 341	6 658	7 919	7 748	27 716	35 275	39 332		26 488
1946.....	4 583	989	6 916	7 867	7 922	25 539	33 333	37 681		29 198
1947.....	4 768	970	7 132	8 076	7 549	25 213	32 631	37 229		32 718
1948.....	5 057	1 070	7 756	8 788	7 423	25 139	32 409	37 200		35 522
1949.....	5 066	1 058	8 950	9 934	7 314	25 844	32 970	37 809		35 108
1950.....	5 372	1 077	9 239	10 269	7 098	25 741	32 665	37 674		34 593
1951.....	5 931	1 092	9 857	10 875	7 107	26 391	33 276	38 892		33 601
1952.....	7 366	1 029	9 982	10 955	6 919	26 585	33 379	40 370		33 004
1953.....	7 457	955	10 142	11 031	6 812	26 891	33 545	40 799		31 729
1954.....	8 420	966	9 721	10 629	6 637	26 107	32 597	40 624		31 249

¹ utgör nettoantalet barn (utan dubbelräkning) — ² inkl. stockholmsbarn i andra kommuner

vårdtiden minskar genom att bättre behandlingsmetoder kommer till användning vid skyddsuppfostran eller om den nöd som framtvingar samhällsvård blir av mera tillfällig art, kan ju hela antalet omhändertagna minska eller vara relativt konstant även om antalet nyttillkomna ökar. Inte heller dessa siffror visar emellertid några större variationer år från år vad skyddsuppfostran beträffar. Antalet omhändertagna per år är omkring 1 000 med blott små variationer uppåt och nedåt. Samhällsvården däremot visar en konstant ökning som mellan 1940 och 1953 uppgår till ca 65 %. 1954 minskade antalet samhällsvårdade för första gången under perioden men fortfarande är antalet ca 58 % större än år 1940.

Om de omhändertagnas antal varit relativt oförändrat eller ökat blott obetydligt, så gäller motsatsen de barn som blivit föremål för förebyggande åtgärder. Detta antal som år 1940 var 2 900 har för varje år ökat och uppgick år 1954 till ca 8 400. En ökning med ca 190 % kan alltså konstateras under perioden. Förebyggande åtgärder tillgrips vid smärre uppförandebrister medan omhändertagande för skyddsuppfostran

blir aktuellt vid gravare sådana eller då de förebyggande åtgärderna inte visar sig ha positiv verkan. Uppförandebrister hos barn och ungdom gav alltså barnavårdsnämnderna anledning att år 1940 göra ca 3 900 ingripanden mot ca 9 400 år 1954, vilket innebär en ökning med ca 140 %. Från 1950 är ökningen ca 45 %. I vissa fall förekommer här dubbelräkning på så sätt att barn som under året blivit föremål för förebyggande åtgärder senare under samma år kan ha omhändertagits. Så förekommer dock blott i mindre utsträckning (1954 ca 3 %), varför man kan bortse därifrån i detta sammanhang.

I nedanstående tablå är antalet barn som tilldelats förebyggande åtgärder samt antalet barn som under ett visst år omhändertagits (nyttillkomna) för skyddsuppfostran och samhällsvård ställda i relation till hela antalet barn i vissa åldrar. Vid förebyggande åtgärder är här maximiåldern beräknad till 21 år, vid skyddsuppfostran till 18 år och vid samhällsvård till 16 år. Relationstalen utvisar antalet per 1 000 barn.

	1940	1946	1950	1953	1954
Förebyggande åtgärder	1,5	2,3	2,5	3,4	3,8
Skyddsuppfostran. 0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
Samhällsvård	4,4	4,5	5,1	5,4	5,1

II. Barnavårdsmannaskap och bidragsförskott

Barnavårdsmannaförordnanden. Sedan år 1917 skall barnavårdsman alltid förordnas för barn med utomäktenskaplig börd. År 1940 blev det också möjligt för barnavårdsnämnd att förordna barnavårdsman för barn med inomäktenskaplig börd, såvida endast en av föräldrarna har vårdnaden om barnet och denna själv gör framställning till nämnden. I vissa fall kan nämnden, även utan att framställning görs, förordna om barnavårdsman. Åldersgränsen är för båda grupperna av barn 18 år, men förordnandet kan upphöra dessförinnan eller förlängas utöver denna ålder (till 21 år), om förhållandet det medger eller kräver.

Antalet barn med förordnad barnavårdsman vid slutet av ett antal år framgår av nedanstående tablå.

År	Iä-barn	Uä-barn	Tillhopa	Per 1 000 barn — 18 år
1940	3 548	95 355	98 903	62
1946	9 589	85 135	94 724	55
1952	23 948	85 934	109 882	58
1953	27 102	86 892	113 994	60
1954	29 861	87 304	117 165	62

Den ökning av antalet barn med förordnad barnavårdsman som även under år 1954 kan konstateras kommer, liksom tidigare, till största delen på iä-barnen. Medan antalet uä-barn sedan mitten av 1940-talet varit relativt konstant har antalet iä-barn ökat med två å tre tusen per år.

Av tablåen framgår också att i genomsnitt 62 av 1 000 barn i åldern under 18 år har förordnad barnavårdsman. Denna frekvens varierar inom olika områden, vilket framgår av tab. T. 1950 års folkräkning har legat till grund vid beräkningen av relativtalen. Av de tre

Tab. T. Antalet barnavårdsmannaförordnanden år 1954, länsvis

Barnavårdsmannaförordnanden vid 1954 års slut		
	Antal	Per 1 000 inv. —18 år
Stockholms stad...	13 805	82,4
Stockholms län	5 718	57,9
Uppsala »	2 719	66,0
Södermanlands »	3 307	57,0
Östergötlands »	5 500	58,6
Jönköpings »	2 484	33,7
Kronobergs »	1 559	36,9
Kalmar »	3 009	45,9
Gotlands »	1 282	71,5
Blekinge »	2 262	53,9
Kristianstads »	3 842	52,9
Malmöhus »	10 993	73,1
därav Malmö ...	4 512	94,6
Hallands »	1 699	38,4
Göteb. o. Bohus »	7 566	53,9
därav Göteborg .	5 614	65,0
Älvsborgs »	4 366	46,3
Skaraborgs »	2 603	39,0
Värmlands »	4 978	69,1
Örebro »	4 297	68,0
Västmanlands »	4 056	71,7
Kopparbergs »	5 073	71,6
Gävleborgs »	7 090	91,9
Västernorrlands »	6 777	82,8
Jämtlands »	4 080	95,8
Västerbottens »	3 866	51,4
Norrbottens »	4 234	49,1
Tillhopa	117 165	61,8
därav städer	59 204	63,7
landsbygd ..	57 961	55,2

största städerna har Malmö (94,6) det största antalet, följt av Stockholm (82,4) och Göteborg (65,0). Av länen har Jämtlands (95,8), Gävleborgs (91,9) och Västernorrlands län (82,8) det största antalet, medan detta är lägst i Jönköpings (33,7), Kronobergs (36,9), Hallands (38,4) och Skaraborgs län (39,0). Av barnen i städerna har i genomsnitt 63,7 av 1 000 barn under 18 år förordnad barnavårdsman mot på landsbygden 55,2.

	Antal	%	därav städer	%	lands- bygd	%
Uä-barn utan fastställt faderskap	7 772	100	3 989	100	3 783	100
därav i åldern						
under 1 år	2 070	26,6	1 322	33,1	748	19,8
1—2 år	1 238	15,9	735	18,4	503	13,3
3—15 år	4 099	52,7	1 758	44,1	2 341	61,9
16 år och däröver	365	4,7	174	4,4	191	5,0

Iä-barnens familjeförhållanden belyses i nedanstående tablå.

	Antal	%
Iä-barn med barnavårdsman	29 861	100
därav på grund av		
söndring	638	2,1
hemskillnad	5 928	19,9
äktenskapsskillnad	22 861	76,5
vårdnaden frångått en av föräldrarna (samboende)	63	1,5
en av föräldrarna döda ..	371	

Något mer än 3/4 av barnen hade alltså föräldrar vilkas äktenskap upplösts genom skilsmässodom och 1/5 föräldrar som levde under hemskillnad.

Fastställande av faderskap. En av barnavårdsmanens funktioner är att söka få faderskapet till utomäktenskapligt barn fastställt. Av de 87 300 uä-barnen med förordnad barnavårdsman hade 79 530 eller 91 % faderskapet fastställt. För 85 % av dessa hade detta skett genom erkännande och för 15 % genom dom. För 7 770 uä-barn var faderskapet således ej fastställt. Dessa barns ålder framgår av tablå överst på sidan.

De barn för vilka faderskapet ej är fastställt är således betydligt yngre i städerna än på landsbygden. Av de barn som i städerna under år 1954 föddes utom äktenskapet saknades vid årets

slut fastställt faderskap för 27,0 % mot på landsbygden 14,9 %. Andelen avtar sedan de närmaste åren men i snabbare takt i städerna än på landsbygden. Av uä-barn födda 1952—53 har vid slutet av år 1954 (barnens ålder ett men ej tre år) i städerna ca 7 % och på landsbygden ca 5 % faderskapet ej fastställt. Beräkningarna är endast approximativa.

Barnavårdsmännen. Antalet barnavårdsmän var vid slutet av år 1954 1 916 mot 1 996 året innan. Fördelningen på stad och landsbygd samt antalet förordnanden per barnavårdsman under en längre period framgår av nedanstående tablå.

Antalet förordnanden (dvs. barn) per barnavårdsman har således i städerna ökat från 67 år 1940 till 177 år 1954 och på landsbygden från 11 till 37. Att skillnaden mellan stad och landsbygd är så stor beror på att förordnandet i städerna ofta ges kommunala tjänstemän, vilkas huvudsakliga syssla det är att fungera som barnavårdsman. Här kan nämnas att i Stockholm vid slutet av år 1954 fanns blott 34 barnavårdsmän, därav 3 manliga, vilket innebär, då antalet barn uppgick till 13 805, i genom-

	År				
	1940	1946	1952	1953	1954
<i>Städer</i>					
Antal barnavårdsmän	547	424	341	327	334
därav, i %, kvinnor	53,7	62,3	73,0	75,8	77,5
Antal förordnanden per bvmän	67	98	160	174	177
<i>Landsbygd</i>					
Antal barnavårdsmän	5 774	3 958	1 798	1 669	1 582
därav, i %, kvinnor	10,7	16,9	24,7	27,2	28,1
Antal förordnanden per bvmän	11	13	31	34	37

snitt 406 förordnanden per barnavårdsman. På landsbygden anlitas fortfarande i stor utsträckning kommunala för-
troendemän för uppgiften. Vissa geogra-
fiska och demografiska förhållanden bi-
drar emellertid till stor del till att möj-
liggöra för en person att ha ett större
antal förordnanden i städerna än på
landsbygden.

Ytterligare en olikhet mellan stad och
landsbygd vad barnavårdsmannainstitu-
tionen beträffar, framgår av tablån. Me-
dan i städerna ca 78 % av barnavårds-
männen är kvinnor är motsvarande på
landsbygden ca 28 %. Av samtliga 1 916
barnavårdsmän vid slutet av år 1954 var
emellertid 1 213 eller 63 % män.

Bidragförskott. Om fader till ett utom-
äktenskapligt barn eller till fränskild
kvinns barn är förpliktad att betala un-
derhållsbidrag enligt rättens beslut eller
avtal men underlåter att göra detta, så
kan barnavårdsnämnden, oberoende av
moderns eller barnets ekonomiska ställ-
ning, förskottera detta upp till ett visst
belopp. Det högsta belopp som under år
1954 kunde utgå var 600 kr, dvs. 50 kr
per månad. Antalet barn för vilka bi-
dragsförskott utbetalats under ett antal
år framgår av tablån nedan, som också
visar det genomsnittliga beloppet per
barn samt de sammanlagda utgifterna
för bidragförskott.

T. o. m. år 1947 var bidragförskotten
behovsprövade och dyrortsgrupperade.

År	Antal barn	Per 1 000 av samtliga barn under 16 år	Genomsnitt- ligt belopp, kr	Totalt, 1 000 kr
1940	29 705	21,2	193	5 700
1947	25 379	15,7	194	4 900
1948	34 321	20,6	185	6 400
1950	38 320	22,1	199	7 600
1951	38 980	22,2	202	7 900
1952	40 192	22,6	233	9 400
1953	43 545	24,3	339	14 700
1954	48 180	26,7	434	20 900

Slopandet av behovsprövningen ökade
antalet barn med bidragförskott från
15,7 per 1 000 barn i åldern under 16
år till 20,6. Det högsta belopp som kun-
de utgå sattes till 250 kr per år. Detta
belopp höjdes 1 juli 1952 till 324 kr
och från 1 juli 1953 till 600 kr. Det är
dessa förändringar mer än ett ökat antal
bidragsberättigade barn, som bidragit
till att öka de årliga utgifterna från 6,4
milj. kr år 1948 till 20,9 milj. kr år 1954.
Fram till år 1953 var det relativa anta-
let bidragsberättigade barn tämligen
konstant. Fr. o. m. år 1953 kan emeller-
tid en ökning konstateras som fortsatt
även under år 1954.

**Tab. U. Antalet barn med bidragförskott
år 1954, länsvis**

	Utbetalade bidragförskott år 1954	
	Antal	Per 1 000 inv. —16 år ¹
Stockholms stad...	9 070	58,2
Stockholms län	2 880	31,6
Uppsala	981	26,0
Södermanlands "	1 167	21,9
Östergötlands "	1 978	23,0
Jönköpings "	953	14,2
Kronobergs "	538	14,0
Kalmar "	1 140	19,1
Gotlands "	423	26,0
Blekinge "	875	23,0
Kristianstads "	1 107	16,8
Malmöhus "	4 567	33,3
därav Malmö ...	2 402	54,6
Hallands "	613	15,3
Göteb. o. Bohus "	5 073	39,5
därav Göteborg	4 068	51,1
Älvsborgs "	1 487	17,3
Skaraborgs "	813	13,4
Värmlands "	1 787	27,3
Örebro "	1 522	26,0
Västmanlands "	1 403	26,9
Kopparbergs "	1 577	24,3
Gävleborgs "	2 299	32,6
Västernorrlands "	2 184	29,4
Jämtlands "	1 261	32,3
Västerbottens "	1 018	14,9
Norrbottnens "	1 464	18,7
Tillhopa	48 180	27,8
därav städer	30 783	33,1
landsbygd ..	17 397	16,6

¹ Enligt 1950 års folkräkning.

I tab. U redovisas antalet bidragsberättigade barn länsvis samt inom Stockholm, Göteborg och Malmö. Relativtalen är uträknade med ledning av uppgifter om folkmängden enligt 1950 års folkräkning. De siffror som redovisas är därför något högre än i verkligheten. Av de tre största städerna har Stockholm (58,2 per 1 000 barn under 16 år) den högsta frekvensen, följt av Malmö (54,6) och Göteborg (51,1). Av barnen i städerna har 33,1 per 1 000 erhållit bidragsförskott mot av barnen på landsbygden 16,6.

Av de barn som erhöll bidragsförskott

var över hälften uä-barn. Denna andel är betydligt större på landsbygden (64 %) än i städerna (43 %).

Fäder till barn för vilka bidragsförskott utgår är återbetalningsskyldiga eftersom barnavårdsnämnden endast övertagit kvinnans fordran på mannen. Under året återkrävde barnavårdsnämnderna från 26 586 fäder 9,2 milj. kr mot 5,6 milj. kr från 23 036 fäder år 1953. Det under året återbetalda beloppet utgjorde 44 % av det utbetalda beloppet mot 39 % under år 1953.

III. Barnhemmen och barnkolonierna år 1954

A. Barnhemmen

Varje landsting eller stad utom landsting har enligt barnavårdslagen § 40 att svara för att ett tillräckligt antal barnhemsplatser finns tillgängliga inom resp. områden. De har därför att utarbeta en plan för barnhemsvårdens ordnande, vilken skall underställas K. M:t för fastställande. Till sådana barnhem som är upptagna i dessa planer (»barnhem inom barnhemsplanen») utgår statsbidrag. Till övriga barnhem (»barnhem utom barnhemsplanen») utgår i allmänhet inte statsbidrag i någon form. Nedanstående redogörelse bygger på upp-

gifter ur de årsredogörelser barnhemmen lämnar till socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet över denna verksamhet. I redogörelsen behandlas enbart barnhemmen inom barnhemsplanen.

Barnhemmen indelas i fyra grupper: a) spädbarnshem, på vilka vårdas späda barn (ej fyllda 1 år), som ej åtföljs av sina mödrar; b) mödrahem, för vård av späda barn, som åtföljs av sina mödrar samt väntande mödrar; c) upptagningshem, för tillfällig vård och fostran samt observation av barn som fyllt 1 år samt d) barnhem för varaktig vård, för vård och fostran under längre tid av barn som fyllt 1 år. I några fall före-

Tab. V. Barnhemmen vid slutet av år 1954

Typ	Barnhem drivna av								Tillhopa	
	kommun		landsting		barnavd.-förbund		förening el. stift.			
	hem	pl.	hem	pl.	hem	pl.	hem	pl.	hem	pl.
Spädbarnshem	12	303	17	431	1	24	6	143	36	901
Mödrahem	6	99	11	160	4	48	4	64	25	371
Mödra- o. sp.hem . . .	2	108	5	117	1	22	1	32	9	279
Upptagn.hem.	31	1 050	40	853	7	140	19	431	97	2 474
Hem f. varaktig v. . .	4	53	16	257	1	15	30	471	51	796
Samtliga	55	1 613	89	1 818	14	249	60	1 141	218	4 821

	Hela antalet		Platsernas fördelning på hem som drivs av			
	hem	platser	kommun	landsting	barnav.f.	fören.
Antal	218	4 821	1 613	1 818	249	1 141
därav, i %,						
spädbarnshem	16,5	18,7	18,8	23,7	9,6	12,5
mödrahem	11,5	7,7	6,1	8,8	19,3	5,6
mödra- o. sp.hem	4,1	5,8	6,7	6,4	8,8	2,8
upptagningshem	44,5	51,3	65,1	46,9	56,2	37,8
hem för varaktig vård	23,4	16,5	3,3	14,1	6,0	41,3

kommer dessutom spädbarns- och mödrahem, vilket är en kombination av a) och b) ovan.

Antal barnhem m. m. Antalet barnhem vid slutet av år 1954 var 218 med tillsammans 4 821 platser, vilket framgår av tab. V.

Jämfört med förhållandet vid slutet av år 1953 har antalet barnhem minskat med 7 och antalet platser med 189.

Landstingen svarade vid slutet av år 1954 för driften vid 89 barnhem (41 % av samtliga), föreningar o. stiftelser vid 60 (28 %), kommunerna vid 55 (25 %) medan barnavårdsförbunden blott hade ansvaret för driften vid 14 (6 %) av barnhemmen. Av hela antalet platser förfogade landstingen över 38 %, föreningar 24 %, kommuner 33 % och barnavårdsförbunden 5 %.

I ovanstående tablå visas hemmens och platsernas fördelning på olika slag av barnhem.

Ca 45 % av barnhemmen och något mer än hälften av platserna är alltså att hänföra till upptagningshem, 1/4 av hemmen men 1/6 av platserna till hem för varaktig vård medan 1/6 av hemmen och 1/5 av platserna avser spädbarnshem. 1/10 av hemmen är mödrahem medan knappt hälften så många är mödra- och spädbarnshem.

De flesta av kommunernas vårdplatser finns på upptagningshemmen (65 %) men relativt många också på spädbarns-

hemmen (19 %). Så är förhållandet även för landstingens del men dessa har också en stor andel platser på hem för varaktig vård (14 %). Den största andelen sådana vårdplatser (41 %) har emellertid föreningarna, vilka i stället blott har 38 % av platserna förlagda till upptagningshemmen. Barnavårdsförbunden har en stor andel platser på upptagningshem (56 %) och har också relativt många av platserna förlagda till mödrahem (19 %). Som ovan nämnts disponerar emellertid barnavårdsförbunden blott 249 platser.

Omsättning, beläggning m. m. Under året vårdades på barnhemmen 13 799 barn och 1 422 mödrar eller blivande mödrar. Motsvarande antal ett år tidigare var 14 676 barn och 1 488 mödrar. I tablåen å nästa sida visas hur de vårdade fördelade sig på olika slag av barnhem samt hur stor andel av de under året vårdade som fortfarande var inskrivna vid slutet av året. Om i det sistnämnda fallet ett högt relationstal erhålles innebär det att den genomsnittliga vårdtiden är hög medan motsatsen är fallet då relationstalet är lågt.

De flesta barnen eller närmare 3/5 vårdades alltså på upptagningshem medan knappt 1/5 var på spädbarnshem och resten tämligen jämnt fördelade på övriga barnhem. Vad omsättningen beträffar var denna lägst på hem för varaktig vård. Av de där under året vårda-

	Vårdade		därav kvarvarande vid årets slut	
	antal	%	antal	i relation till antalet vårdade (%)
Antal barn	13 799	100	2 935	21,3
därav på				
spädbarnshem	2 682	19,4	656	24,5
mödrahem	1 002	7,3	182	18,2
mödra- o. sp.hem	780	5,7	145	18,6
upptagningshem	8 163	59,2	1 427	17,5
hem för varaktig vård	1 172	8,5	525	44,8
Antal mödrar	1 422	100	255	17,9
därav på				
mödrahem	1 119	78,7	209	18,7
mödra- o. sp.hem	303	21,3	46	15,2
Samtliga	15 221	—	3 190	21,0

de var närmare hälften fortfarande kvar vid årets slut. Omsättningen var betydligt högre på de övriga typerna av barnhem. Blott ca 1/5 av de barn som vårdades där, var fortfarande kvar vid slutet av året. På mödrahemmen var vårdtiden kortare för barnen än för mödrarna medan förhållandet var det motsatta på mödra- och spädbarnshemmen.

Beläggningen visar i vilken utsträckning hemmen utnyttjats och erhålles genom att sätta medelantalet vårdade per dag i relation (%) till antalet platser. Resultatet redovisas i tab. X. Av denna framgår att under året i genomsnitt 3/4 av platserna utnyttjats. Beläggningen var högst på spädbarnshem, hem för varaktig vård samt upptagningshem där 70—80 % av platserna utnyttjades mot på mödra- och spädbarnshem och mödrahem 60—65 %. Högsta beläggningen hade

hem som tillhörde föreningar o. dyl. med 76 % mot 67—72 % på de övriga. I de fall där beräkningarna grundar sig på fem eller färre hem i gruppen har procenttalet satts inom parentes.

Barnens och mödrarnas ålder. Barn som vårdas på spädbarnshem, mödrahem samt mödra- och spädbarnshem är samtliga i åldern under 1 år. När barnen överskridit denna ålder måste de nämligen enligt bestämmelserna utskrivs till föräldrahem, fosterhem eller för vård på annat håll. Av tablån överst å nästa sida framgår i vilken ålder de vid årets slut på upptagningshem och hem för varaktig vård kvarvarande barnen är. Man finner här att barnen på upptagningshem är avsevärt yngre än de barn som vistas på hem för varaktig vård. Av de förra var drygt 1/4 ej fyllda 3 år mot

Tab. X. Beläggning (medelantalet vårdade per dag i procent av antalet disponibla platser) på barnhem av olika slag, år 1954

	Beläggning på barnhem drivna av				Samtliga
	kommun	landsting	barnav.förb.	förening	
Spädbarnshem	86,1	76,2	(89,2)	82,9	81,0
Mödrahem	72,9	53,2	(60,4)	(59,4)	60,2
Mödra- o. sp.hem	(66,3)	(66,6)	(44,5)	(77,5)	65,9
Upptagningshem	68,9	73,9	70,3	74,4	71,6
Hem f. varaktig vård	(79,1)	70,5	(61,3)	76,7	74,4
Samtliga	72,4	71,5	67,4	75,7	72,6

	Antal barn	därav, i %, i nedanstående ålder				
		1—2 år	3—6 år	7—9 år	10—15 år	16— år
Upptagn.hem	1 427	28,2	35,0	16,9	18,8	1,1
därav						
kommun	595	34,3	30,3	15,0	18,2	2,4
landsting	514	22,6	37,4	19,5	20,0	0,6
barnav.förb.	77	27,3	31,2	23,4	18,2	—
förening	241	24,5	43,2	14,5	17,8	—
Hem f. varaktig vård	525	9,3	24,0	20,6	45,5	0,6
därav						
kommun	42	4,8	19,0	28,6	47,6	—
landsting	153	7,2	27,5	24,2	39,9	1,3
barnav.förb.	9	(22,2)	(11,1)	(55,6)	(11,1)	—
förening	321	10,6	23,4	16,8	48,9	0,3

blott 1/10 av de senare. På hem för varaktig vård är i stället närmare hälften av barnen 10 år eller äldre mot knappt 1/5 av barnen på upptagningshem.

De under året inskrivna mödrarnas ålder framgår av nedanstående tablå. Av de 903 mödrarna var 1/5 ej fyllda 20 år, något över 2/5 i åldern 20—24 år och resten fyllda 25 år.

Varifrån barnen kommer vid inskrivningen och vart de tar vägen efter utskrivningen. 3/4 av de barn som under året inskrevs på barnhem kom från föräldrahem, vilket framgår av tab. Y. Av de barn som skrevs in på spädbarnshem kom ungefär hälften från vad som i tabellen kallas »annat håll», vilket, när det gäller spädbarn, i de flesta fall betyder förlossningsanstalter o. dyl. Ca 5 % kommer från annat barnhem, vilket får antas vara mödrahem, där ju barnen endast får stanna så länge modern också vårdas där. Till upptagningshemmen kommer övervägande antalet barn direkt

från föräldrahem (86 %) eller fosterhem (6 %) medan 4 % kommer från »annat håll», vilket, när det gäller barn över 1 år, förmodligen är sjukhus efter erhållen vård. Till hem för varaktig vård kommer hälften av barnen från sina föräldrahem och knappt 1/4 från annat barnhem.

Ca 3/4 % av de barn som under året skrevs ut från barnhemmen överlämnades till föräldrahemmen, vilket framgår av tab. Z. Skillnaderna mellan barnhem av olika slag är emellertid även här stora. Av barnen som skrevs ut från spädbarnshemmen, vilket ju måste ske senast när barnet fyller 1 år, kom blott 3/5 till sina föräldrahem medan ungefär 1/4 överlämnades till fosterhem.

Från upptagningshemmen överlämnades 4/5 av de utskrivna barnen till föräldrarna medan 13 % blev fosterbarn. Ca 3 % överlämnades till annat barnhem och 4 % till annat håll medan tillsammans ett par procent överlämnades till ungdomsvårdsskola, psykopat- och

	Antal mödrar	därav, i %, i åldern			
		under 18 år	18—19 år	20—24 år	25— år
Mödrahem (samt mödra- o. sp.hem) .	903	9,5	13,3	43,6	33,6
därav					
kommun	254	5,9	12,6	43,3	38,2
landsting	363	11,0	12,9	42,1	33,9
barnav.förb.	103	18,4	17,5	37,9	26,2
förening	183	6,6	12,6	50,3	30,6

Tab. Y. Varifrån under år 1954 på barnhem inskrivna barn kommit

	Antal inskrivna barn	därav, i %, som kommit från			
		föräldrahem	fosterhem	annat barnhem	annat håll
Spädbarnshem	2 018	45,6	1,9	4,5	48,1
Upptagningshem	6 616	86,2	6,2	3,2	4,4
Hem för varakt. vård	569	51,0	14,4	23,7	10,9
Samtliga	9 203	75,1	5,7	4,7	14,4

sinnesslöanstalter. Av de från hem för varaktig vård utskrivna barnen kommer blott hälften till föräldrarna och inte mindre än 30 % till fosterhem. Relativt många (5 %) kommer till annat barnhem, och inte mindre än 1/10 till sjukhus för vård. En större andel (4 %) än vad som gällde barn från övriga barnhem kommer till sinnesslöanstalt.

Skolförhållandena. Som framgick av tablån å sid. 35, vilken visar barnens ålder, är en stor del av de barn som vårdas på barnhem i skolpliktig ålder. Vid ett par barnhem, där särskilt besvärligt klientel förekommer, finns skola inrymd men på det stora flertalet hem får barnen medfölja undervisningen i de skolor som finns i barnhemmets närhet. Antalet barn som vid 1954 års slut redovisats som elever vid någon skola var 797, vilket framgår av tab. Å.

Av barnen på upptagningshem åtnjöt 77 % undervisning i folkskolas normalklasser medan 20 % fick undervisning i hjälpklass. På hem för varaktig vård var andelen barn i hjälpklass betydligt

större, nämligen 50 %, medan 43 % erhöi undervisning i normalklass. Enligt skolöverstyrelsens statistik erhåller blott ett par procent av samtliga skolpliktiga barn i hela riket undervisning i hjälpklasser. Blott ett ringa antal av barnhemsbarnen var elever på sinnesslöskola eller på andra skolor (yrkesskola, realskola m. m.)

Personalen. Personalen vid barnhemmen utgjordes vid slutet av år 1954 av 1 728 heltids- och 105 deltidsanställda. Förutom den personal, som har den direkta vården om hand (föreståndarinnor, sköterskor och biträden) samt kökspersonal, har även kontorspersonal, vaktmästare, hantverkare m. fl. medräknats, om de uppbär lön och har regelbunden arbetstid. Däremot har inte arvodesanställda med varierande arbetstid medräknats. Oftast gäller detta läkare, kassörer, redogörare m. fl. För att få en uppfattning om personalåtgången vid barnhemmen kan man sätta antalet anställda i relation till medelantalet vårdade per dag. Härvid får man förut-

Tab. Z. Varthän under år 1954 från barnhem utskrivna barn tagit vägen

	Antal utskr. barn	därav, i %, som avgått till						
		föräldra- hem	foster- hem	annat barnhem	ungdoms- vårdssk.	psyk- hem	sinnes- slöanst.	annat håll
Spädbarnshem	2 026	62,7	26,9	5,4	—	—	0,5	4,5
Upptagn.hem	6 736	78,4	13,0	3,3	0,5	0,2	0,8	3,8
Hem f. varaktig v. . .	647	50,2	29,5	4,9	1,5	0,6	3,7	9,4
Samtliga	9 409	73,1	17,1	3,8	0,5	0,2	0,9	4,4

Tab. A. Skolförhållanden för vid 1954 års slut på barnhem kvarvarande barn

	Vid årets slut kvarv. barn som åtnjöt skol- undervisn.	därav barn som folkskola normalklass	åtnjuter undervisning i hjälp- klass	sinesslö- skola	annan skola
Upptagningshem	471	362	93	3	13
därav tillh.					
kommun	180	136	33	1	10
landsting	186	139	43	2	2
barnav.förb.	31	26	5	—	—
förening	74	61	12	—	1
Hem för varakt. vård	326	189	164	7	16
därav tillh.					
kommun	31	17	13	—	1
landsting	97	45	46	2	4
barnav.förb.	6	1	3	1	1
förening	192	76	102	4	10
Samtliga	797	501	257	10	29

sätta att personalens storlek vid slutet av året är representativt för varje tidpunkt under året. Man får då till resultat att för vården av 100 vårdade erfordras 48 anställda. Personalens storlek torde emellertid mer bestämmas av antalet vårdplatser än av antalet vårdade. I nedanstående tablå redovisas alltså antalet heltidsanställda per 100 vårdplatser, varvid också en fördelning av den heltidsanställda personalen på barnhem av olika slag och på olika grupper gjorts.

Antalet anställda på 100 vårdplatser är alltså i medeltal 36. Personalåtgången är dubbelt så stor på spädbarnshemmen (43) som på mödrahemmen (22). Det är tydligen så att på mödrahemmen (och även på mödra- och spädbarns-

hemmen) mödrarna själva kan hjälpa till med diverse förekommande sysslor.

Barnhemmens ekonomiska förhållanden

Bruttokostnaden för barnhemsvården uppgick under år 1954 till 24,4 milj. kr, vilket motsvarar 19,19 kr per vård dag. Nettoutgiften (bruttoutgiften minus kostnaden för personalens pensionering och personalens ersättning för kost och logi) utgjorde 17,09 kr per vård dag. I tab. A är bruttoutgiften per vård dag fördelad på olika poster. Den största posten är avlöning till personalen, vilken utgör 61 % av den genomsnittliga bruttoutgiften. Därefter kommer utgiften för kosthållet som motsvarar 14 %. Tillsammans svarar alltså dessa två poster för 75 % av den genomsnittliga utgiften per vård dag. Givetvis varierar den genomsnittliga utgiften per vård dag och dennas sammansättning mellan olika hem. Den lägsta utgiften per vård dag (netto) hade hemmen för varaktig vård med 15,96 kr, följt av spädbarnshemmen med 16,63 kr, upptagningshemmen 17,45 kr och mödrahemmen 18,08 kr. Avlöningar till per-

	Antal heltids- anställda	Antal vård- platser	Antal an- ställda per 100 vård- platser
Spädbarnshem ..	387	901	43
Mödrahem	82	371	22
Mödra- o. sp.hem	83	279	30
Upptagningshem.	907	2 474	37
Hem f. varaktig vård	269	796	34
Tillhopa	1 728	4 821	36

Tab. Ä. Utgifter per vård dag fördelade på olika poster, år 1954

	Spädbarns- hem kr	Mödra- hem kr	Mödra o. sp.hem kr	Upptag- ningshem kr	Hem för var- aktig vård kr	Samtliga barnhem kr
<i>Utgifter</i>						
Avlöningar	12,97	9,60	11,63	12,06	10,08	11,72
Expeditionskostnader ...	0,14	0,27	0,16	0,17	0,21	0,17
Diverse	0,50	1,11	0,70	0,50	0,70	0,59
Kosthåll	2,35	3,78	2,86	2,60	2,76	2,67
Värme, gas och vatten..	1,23	2,13	1,48	1,09	1,13	1,22
Tvätt och renhållning ...	0,61	0,37	0,34	0,52	0,30	0,48
Underhåll av inventarier	0,62	1,09	0,93	1,27	1,52	1,16
» » fastighet..	0,38	0,91	0,98	0,72	0,86	0,70
Hyror	0,53	0,45	0,23	0,56	0,29	0,48
Summa utgift per vård dag	19,33	19,71	19,31	19,49	17,85	19,19
därav						
nettoutgift per vård dag	16,63	18,08	17,58	17,45	15,96	17,09

sonalen uppgick vid spädbarnshemmen till 12,97 kr mot 9,60 kr vid mödrahemmen, där istället kosthållet uppgick till 3,78 kr per dag mot 2,35 kr vid spädbarnshemmen.

En av de viktigaste faktorer som påverkar vårdutgifterna per vård dag är beläggningen, vilket framgår av tab. Ö, där barnhemmen fördelats efter dessa båda variabler. Av barnhemmen med lägre beläggning än 60 % hade 45 % en utgift per vård dag som var 20 kr eller högre mot 7 % av dem, vilkas beläggning var minst 80 %. Av dessa hade istället 57 % en utgift som var lägre än 15 kr mot 13 % av dem, vilkas beläggning inte uppgick till 60 %.

Utgifterna för barnhemsvården, vil-

ken, som nämnts, uppgick till 24,4 milj. kr, måste såväl för varje barnhem som för barnhemsvården i dess helhet motsvaras av inkomster till samma belopp. På vilket sätt detta skett framgår av nedanstående tablå.

Till största delen finansieras således barnhemsvården genom allmänna medel, i första hand från kommun och landsting. Från annat håll (donation,

	1 000-tal kronor	%
Statens bidrag	1 996	8,2
Kommunernas ¹ andel	7 969	32,6
Landstingens andel	7 816	32,0
Vårdavgifter	3 873	15,9
Ersättning från personalen.	1 857	7,6
Övrigt	919	3,8
Summa	24 430	100

¹ inkl. landstingsfria städer.

Tab. Ö. Barnhem med olika beläggningsprocent, procentuellt fördelade efter medelkostnaden per vård dag, år 1954

	Medelkostnad per vård dag, kr				Summa
	—15	15—20	20—25	25—	
Beläggning, i %, —60	12,5	42,5	35,0	10,0	100
60—70	26,5	55,9	11,8	5,9	100
70—80	39,7	37,9	15,5	6,9	100
80—	57,3	36,0	6,7	—	100
Samtliga	38,6	41,1	15,5	4,8	100

Tab. Aa. Antalet kolonier fördelade efter ägaren samt de mottagna barnens ålder, år 1954

	Antal bearbe- tade kolonier	Antal platser	Antal mottagna barn	därav, i högst 5 år	i %, i 6—7 år	i åldern 8—10 år	11 år el. mera	Andel (%) kolonier med pojkar och flickor samtidigt
Kommuner	262	11 317	17 854	7,9	9,3	69,3	13,6	60,0
Barnens dag	104	4 203	6 259	7,3	14,6	66,2	11,9	80,7
Majblomman	48	1 801	2 378	12,2	20,1	60,0	7,7	85,4
Skollovskoloniföreningar	21	1 028	1 703	—	2,1	81,7	16,2	42,8
Tbc-föreningar	36	1 250	1 672	4,8	16,7	70,2	8,3	83,3
Religiösa föreningar...	49	1 534	2 046	37,4	27,7	29,4	5,5	83,6
Nykterhetsföreningar..	21	597	694	8,8	13,8	68,0	9,4	80,9
Övriga föreningar	90	2 885	4 458	14,1	17,8	52,6	15,5	83,3
Industrier etc.	16	903	1 085	15,2	20,9	55,1	8,8	81,2
Enskilda personer	14	233	287	22,6	23,0	40,8	13,6	78,5
Samtliga	661	25 751	38 436	10,2	13,3	64,1	12,4	72,3

fonder etc.) kommer blott 4 % medan vårdavgifterna motsvarar 16 % och ersättning från personal för kost och logi 8 %.

B. Barnkolonierna

Redogörelsen i följande avsnitt bygger på de verksamhetsberättelser varje kolonianordnare årligen skall insända till socialstyrelsen. För verksamheten år 1954 har uppgifter inkommit från 661 kolonier med tillsammans 25 750 platser. I allt kan antalet verkamma kolonier beräknas till ca 800. De kolonier för vilka uppgift saknas erhåller i regel inga statsbidrag och mottar oftast ett mindre antal barn.

Anordnarna utgörs företrädesvis av kommuner och Barnens dags-föreningar. Av de 661 kolonierna drevs 262 eller 40 % av kommunerna och 104 eller 16 % av Barnens dag, vilket framgår av tab. Aa. På dessa kolonier togs 24 000 barn

emot, vilket utgör ca 2/3 av samtliga de barn som under året vistades på koloni.

Barnens ålder framgår av samma tabell. Ca 25 % var i förskoleåldern och ungefär hälften av dessa ej fyllda 6 år. Ca 64 % var 8 men ej 11 år och 12 % fyllda 11 år. På kommunernas kolonier utgör de yngsta barnen blott en mindre del medan de däremot förekommer tämligen ofta på kolonier tillhörande religiösa föreningar, industrier och Maj-blomman.

Storleken på kolonierna framgår enligt nedanstående.

	Antal kolonier	%
—29 platser	270	40,8
30—49 »	252	38,1
50—74 »	100	15,1
75— »	39	5,9
Summa	661	100

21 % av kolonierna hade alltså 50 eller flera platser. Antalet barn på kolonier av olika storlek samt deras ålder framgår av tablån nedan.

	Antal barn	%	därav, i %, högst 5 år	6—7 år	minst 8 år
—29 platser	9 719	25,3	20,2	19,4	60,4
30—49 »	13 756	35,8	8,9	13,0	78,1
50—74 »	7 972	20,7	2,6	7,9	89,5
75— »	6 989	18,2	7,6	11,6	80,8
Summa	38 436	100	10,2	13,3	76,5

Av barnen på de minsta kolonierna var ca 40 % högst 7 år. Andelen minskar till 10 % på kolonier med 50—74 platser men ökar sedan åter på de större kolonierna.

Ca 72 % av kolonierna tog samtidigt emot både pojkar och flickor. Detta är något vanligare på de mindre kolonierna än på de större. Av barnen i åldern upp till 7 år var praktiskt taget samtliga på kolonier för både pojkar och flickor medan detta gällde ca 70 % av barnen i åldern 8—10 år och 60 % av de äldre barnen.

Ca 17 % av kolonierna har meddelat att epidemiska sjukdomar förekommit. Andelen avviker endast bland de största kolonierna där denna är ca 28 %. Antalet barn som insjuknat i epidemisk sjukdom uppgavs till ca 780 vilket motsvarar ungefär 2 % av samtliga de barn som var på kolonierna.

I genomsnitt vistades varje barn 38 dagar på koloni vilket framgår av nedanstående tablå. Beträffande 25 kolonier, samtliga med flera grupper av barn som avlöst varandra, har uppgift inte kunnat erhållas om vistelsens längd.

Den genomsnittliga vistelsens längd tycks vara obetydligt kortare på de mindre kolonierna än på de större. Kolonier som tillåter barnen en längre vistelse är emellertid relativt vanligare att finna bland de större än bland de mindre kolonierna.

Utgifterna för koloniernas drift uppgick under år 1954 till 10,4 milj. kr. Detta innebär att varje barn i genomsnitt

kostade 7,47 kr per dag. Fördelningen på olika utgiftsposter framgår av nedanstående tablå.

	Kr	%
Kostnad per barn och dag..	7,47	100
därav		
avlöningar	2,26	30,3
kosthåll	2,68	35,9
lokaler	0,29	3,9
värme, lyse etc.	0,34	4,6
övrigt	1,90	25,4

Kosthållet och avlöning till personal (som omfattar ca 4 500 personer) tar således i anspråk 4,94 kr eller 66 % av hela dagutgiften.

På vilket sätt koloniverksamheten finansierats framgår av tablåen nedan. Från 27 kolonier, samtliga med få undantag kommunalt drivna, har inga uppgifter inkommit om inkomsterna, endast om utgifterna. Detta är en av anledningarna till att inkomstsumman understiger utgiftssumman med ca 450 000 kr. En annan är att i vissa fall under- eller överskott uppstått.

	1 000-tal kronor
Bidrag från staten	1 228
» » kommun	4 435
» » landsting	329
» » barnens dag	769
» » majblomman	407
» » solstickan	335
Övriga inkomster	2 440
Summa	9 943

I »övriga inkomster» ingår dels avkastning av kapitalfonder, resultatet av insamlingar av olika slag etc. dels också anslag från olika håll. Nykterhetsföreningar, som anordnar kolonier, erhåller således ofta medel från någon riks-

		därav, i %,	med vistelse omfattande				Medel-
		högst 29	30/39	40/49	50/59	60 el. fl.	antal
		dagar	dagar	dagar	dagar	dagar	dagar
Antal kolonier	636	22,0	23,9	14,0	26,3	8,8	38
därav med							
högst 29 platser	249	25,3	23,3	20,5	20,9	10,0	36
30—49 »	250	21,6	34,0	11,6	26,0	6,8	37
50—74 »	99	14,1	30,3	9,1	35,4	11,1	42
75— »	38	23,7	28,9	—	39,5	7,9	38

organisation vilket också är fallet med religiösa och andra föreningar. I de fall kommuner drivit kolonierna har det också meddelats att utöver anslag från kommunen »andra» inkomster funnits. Detta belopp uppgick till ca 290 000 kr.

Man kan förmoda att även detta på något sätt utgör kommunala medel. Detta gör att kommunernas kostnader för koloniverksamheten i ovanstående tablå är lägre än den verkliga kostnaden.

IV. Ungdomsvårdsskolorna år 1954

Antalet ungdomsvårdsskolor samt elevplats- och elevantalet vid dessa vid slutet av år 1952, 1953 och 1954 framgår av nedanstående tablå.

	^{31/12} 1952	^{31/12} 1953	^{31/12} 1954
Antal skolor	23	23	22
» platser	809	809	806
» elever	1 515	1 440	1 404
därav			
utackorderade...	43	51	93
villkorligt utskrivna	809	788	725
på skolorna	663	601	586

Antalet elever har även under år 1954 fortsatt att minska. Detta beror dels på att genom en sorgfällig gallring vid intagningsförfarandet och en allt mer omfattande rådgivning åt barnavårdsnämnderna med anvisande av andra möjligheter än ungdomsvårdsskola antalet nyintagna kunnat hållas lågt och dels på

att antalet avgångna även under år 1954 varit större än antalet nyintagna. Av klientelet befinner sig ca 40 % på skolorna. Övriga är utackorderade eller villkorligt utskrivna. En skola har under året nedlagts.

De förändringar som under år 1954 inträffat framgår av nedanstående tablå, där motsvarande förändringar under år 1953 står inom parentes:

Antal elever som under år 1954 (1953)	
nyintagits	394 (414)
återintagits efter utackordering eller villkorlig utskrivning	353 (325)
utackorderats	102 (72)
villkorligt utskrivits	606 (673)
slutligt utskrivits	331 (391)
utskrivits för avtjänande av straff, för vård på annan anstalt m. m. . .	99 (98)

Elevernars fördelning efter ålder och kön var vid slutet av år 1954 följande:

	I skolorna			Villkorligt utskrivna eller utackorderade		
	Pojkar	Flickor	Tillhopa	Pojkar	Flickor	Tillhopa
Antal elever	422	164	586	546	272	818
därav, i %, i åldern						
9—15 år	29,4	7,3	23,2	11,2	1,5	7,9
15—18 »	51,7	53,7	52,2	52,4	34,9	46,6
18 år och däröver	18,9	39,0	24,6	36,4	63,6	45,5

Pojkarna, som utgör ca 70 % av samtliga, var som synes yngre än flickorna.

De barn som är elever vid ungdomsvårdsskolor har av barnavårdsnämnden omhändertagits för skydds- och fostran på grund av visad vanart. På vil-

ket sätt denna vanart tagit sig uttryck framgår i grova drag av nedanstående tablå. Flera vanartsfaktorer har i vissa fall redovisats men den procentuella fördelningen är gjord på basis av antalet elever.

	Pojkar Antal 968	%	Flickor Antal 436	%
Antal elever				
därav omhändertagna på grund av				
allmän svårfostran	450	46,5	285	65,4
skolkning, skolrubbing	37	3,8	14	3,2
billån	57	5,9	—	—
andra egendomsbrott	695	71,8	117	26,8
misshandel	36	3,7	1	0,2
sexuell vanart	13	1,3	177	40,6
vagabondering	6	0,6	21	4,8
annan vanart	31	3,2	2	0,5

Som allmänt svårfostrade karakteriseras således nästan hälften av pojkarna och 2/3 av flickorna. Den vanligaste orsaken till omhändertagandet av pojkarna är egendomsbrott under det att sexuell vanart är en viktig orsak till omhändertagandet av flickorna. I gruppen »annan vanart» ingår bland annat eldsanläggning, ligabrott m. m.

Den tid de 331 elever, som slutligt utskrevs under år 1954, vistats på ungdomsvårdsskola, varit utackorderade eller villkorligt utskrivna framgår av vidstående tablå.

Praktiskt taget samtliga elever, som slutligt utskrevs, hade alltså dessförinnan blivit villkorligt utskrivna. På sko-

lan hade de i genomsnitt tillbringat ca 19 månader, varefter de varit villkorligt utskrivna under en tid av ca 27 månader.

	Vårdsätt I skola	Utackor- derade	Villkorligt utskrivna
Antal slutligt utskrivna elever...	331	32	326
därav vårdade nedanstående antal dagar			
— 300 ..	81	25	22
300— 500 ..	101	2	69
500—1 000 ..	108	4	135
1 000—1 500 ..	25	1	78
1 500—2 000 ..	14	—	19
mer än 2 000 ..	2	—	3
Vårdtid, medelantal dagar per elev...	567	250	809